



INVENTOINTIRAPORTTI

VIHTI

Kirkonkylä, Ojakkala ja Nummela

Kaava-alueiden arkeologinen inventointi
6.–12.6.2012



DG 2731:4



KULTTUURIYMPÄRISTÖN HOITO | ARKEOLOGISET KENTTÄPALVELUT
ESA MIKKOLA

Sisältö

Arkistotiedot.....	3
Inventointialueet	4
Johdanto	5
Kohteet	6
1. Kirkonkylän kaava-alue.....	6
1.1. Pyhän Birgitan kirkonraunio	6
1.2. Kirkonkylä	8
1.3. Kuorttila	9
1.4. Pappila (Pappila).....	10
1.5. Niuhala (Niuhala).....	14
2. Ojakkalan kaava-alue.....	16
2.1. Hulttila (Hultila) Väärä	16
2.2. Hulttila (Hultila) Häsä.....	17
2.3. Jättölä (Jättölä) Kyrsäri	17
2.4. Jättölä (Jättölä) Seppä	19
3. Nummelan kaava-alueet	20
3.1. Enäranta (Härköilä) Nissoila	20
3.2. Enäranta (Härköilä) Tuusa	22
3.3. Ridal	23
3.4. Huhdanmäki.....	24
3.5. Härköilä.....	26
3.6. Kalkkimäki.....	28
3.7. Lentokenttä, lounaispää	30
3.8. Haapakylä (Hiidenranta IV alue 2)	32
3.9. Haapakylä (Hiidenranta).....	33
3.10. Haapakylä (Hiidenranta IV alue 1).....	34
3.11. Kopukangas.....	36
3.12. Hakamäki	38
3.13. Huhdanmäki 2.....	40
3.14. Lentokenttä, koillispää	41
Digitaalikuvaluettelo.....	43

Historiallisten karttojen selvitys	45
--	----

Kannen kuva: Haapakylä (Hiidenranta IV alue 1). Ensimmäisen maailmansodan puolustusvarustus. Kallioon louhittu suojahuone. Kuva Ville Rohiola/Museovirasto

Arkistotiedot

Kunta: Vihti

Inventointialueet: Kirkonkylä, Ojakkala, Nummela

Tutkimuslaji: arkeologinen inventointi

Tutkimuksen tilaaja: Vihdin kunta

Tutkimuksen toteuttaja: Museovirasto, Arkeologiset kenttäpalvelut

Inventointiaika: 6.-12.6.2012

Inventoijat: FM Esa Mikkola ja HuK Ville Rohiola

Historiallisen ajan kartta-analyysi: HuK Tuuli Heinonen

Käytetyt kirjalliset lähteet: Johanna Forsius-Nummela 1994, Vihdin maisemahistoriallinen selvitys

Inventoinnin metodit: kartta-analyysi, maastotarkastukset, GPS-kartoitus, koekuopitus, kairaus, pintapoiminta

Digitaalinen kuva-aineisto: DG2718-DG2734 alanumeroineen

Löydöt: löytöjä ei tämän inventoinin yhteydessä talletettu

Raporttiedot: Esa Mikkola 29.10.2012

Alkuperäisen inventointikertomuksen säilytyspaikka: Museoviraston keskusarkisto

Raportin kopio: Vihdin kunta

Inventointialueet

kartta inventointialueista on liitetty ainoastaan rahoittajalle lähtevään kappaleeseen sekä arkistokappaleeseen taustakarttaan liittyvien tekijänoikeuskysymysten vuoksi

Johdanto

Museoviraston Arkeologiset kenttäpalvelut toteutti Vihdin kunnan tilauksesta 6.-12.6.2012 Kirkonkylän Ojakkalan ja Nummelan kaava-alueiden arkeologisen inventoinnin. Inventoinnissa tarkastettiin kaava-alueilla sijaitsevat ennestään tunnetut kiinteät muiniasjännökset sekä etsittiin mahdollisuuksien mukaan vielä tuntemattomia kohteita. Inventoinnin toteutti FM Esa Mikkola ja HuK Ville Rohiola. Lisäksi HuK Tuuli Heinonen avusti inventoinnin esivalmisteluihin liittyneessä historiallisen ajan asutuksen arkisto- ja karttaselvityksen teossa. Raportin jälkityövaihe ja sitä kautta raportin valmistuminen lykkääntyi European Association of Archaeologist-järjestön 18. vuosikokouksen järjestelyjen vuoksi myöhäiseen syksyyn, sillä inventoinnista vastanneet tutkijat olivat mainitun kokouksen koordinaattoreita.

Lähes kaikki nyt inventoitujen kaava-alueiden kiinteistä muiniasjännöksistä ajoittuu historialliseen aikaan. Ainoastaan Kirkonkylän alueelta tunnetaan yksi kivikautinen irtolöytöpaikka (Kohde 1.3 Kuorttila). Lisäksi Pyhän Birgitan kirkonraunion pohjoispuolelta on saatu talteen rautakauteen ja myöhäiskivikauteen ajoittuvaa keramiikkaa. Suurin osa kohteista on I maailmansodan puolustusvarustuksia (11 kpl). Historiallisen ajan asuinpaikkoja tunnetaan tutkimusalueilta 8 kpl. Lisäksi Ojakkalan kaava-alueiden itäpuolella sijaitsee kaksi kylätonttia Hulttila Väärä ja Hulttila Häsä, jotka on merkitty mukaan kohdeluettoloon mahdollisina muiniasjännöksinä.

Vihdin kunnan maankäyttö on aktiivista ja osa tunnetuista kohteista on osin tuhoutunut tai hävinnyt kokonaan. Ennestään tuntemattomia historiallisen ajan asuinpaikkoja tutkimusalueelta löydettiin viisi.

Helsingissä 29.10.2012

Esa Mikkola

Kohteet

1. Kirkonkylän kaava-alue

Kirkonkylän kaava-alue kattaa lähinnä Kirkonkylän taajama-alueen. Alueelta tunnettiin ennen inventointia valtakunnallisesti merkittävä Pyhän Birgitan kirkonraunio, Kirkkomäen juoksuhauda ja kivikautisen taltan löytöpaikka. Inventoinnissa kirkonkylän alueelta paikallistettiin kaksi historillisen ajan asuinpaikkaa: Niuhalan kylätontti sekä Vihdin pappilan 1800-lukua vanhemman rakennusvaiheen jäännökset.

1.1. Pyhän Birgitan kirkonraunio

Muinaisjäännösrekisterin numero 1000011782

Laji: kiinteä muinaisjäännös

Rauhoitusluokka 1

Tyyppi: kirkkorakenteet, kirkonrauniot

Ajoitus: keskiaikainen

ETRS-TM35FIN tasokoordinaatit: P = 6700864, I = 351825, keskikoordinaatit

Kuvaus: Pyhän Birgitan kirkonraunio sijaitsee Vihdin Kirkkojärven koillispuolella sijaitsevassa Kirkkoniemessä.

Paikalla on nykyisin suorakaiteen muotoisen runkokuoneen jäännökset, sakasti sekä kirkkomaata ympäröinyttä kiviäitaa. Kivikirkko rakennettiin ilmeisesti 1400-luvulla, mutta paikalla on arveltu olleen aiemmin puukirkon. Ensimmäisen kerran kirkko mainitaan 1433 Lohjan emäseurakunnan kappelina.

Vuonna 2010 toteutettujen kellotapulien paikallistamiseen tähtäävien tutkimusten perusteella muinaisjäännösalue on syytä laajentaa kattamaan myös kirkonraunio koillispuolinen mäenrinne, sillä sieltä löydettiin mahdollisesti sekä rautakautista että myöhäiskivikautista keramiikkaa (Salo 2010, 21-22). Tämän inventoinnin yhteydessä alueelle ei tehty koekuoppia. Kohde oli hoidettu.

Aiemmat tutkimukset: 1906 Juhani Rinne, koekaivaus; 1946 Jouko Voionmaa, kaivaus; 1960 E. Järventaus, J. Voionmaa ja A. Sinisalo, tarkastus; 1961 Jouko Voionmaa, kaivaus; 1962 E. Tohka, tarkastus; 1979 Pasi Kaarto ja Marja-Terttu Knapas, tarkastus, 2008 Päivi Maaranen, tarkastus; 2010 Tiia Salo, koekaivaus



Pyhän Birgitan kirkonraunion koko muinaisjäännösalue merkitty punaisella. Rajaus perustuu alueella aiemmin toteutettuihin tutkimuksiin. Mittakaava 1:5000.

1.2. Kirkonkylä

Muinaisjäännösrekisterin numero 1000016514

Laji: kiinteä muinaisjäännös

Rauhoitusluokka: 2

Tyyppi: puolustusvarustukset, taistelukaivannot

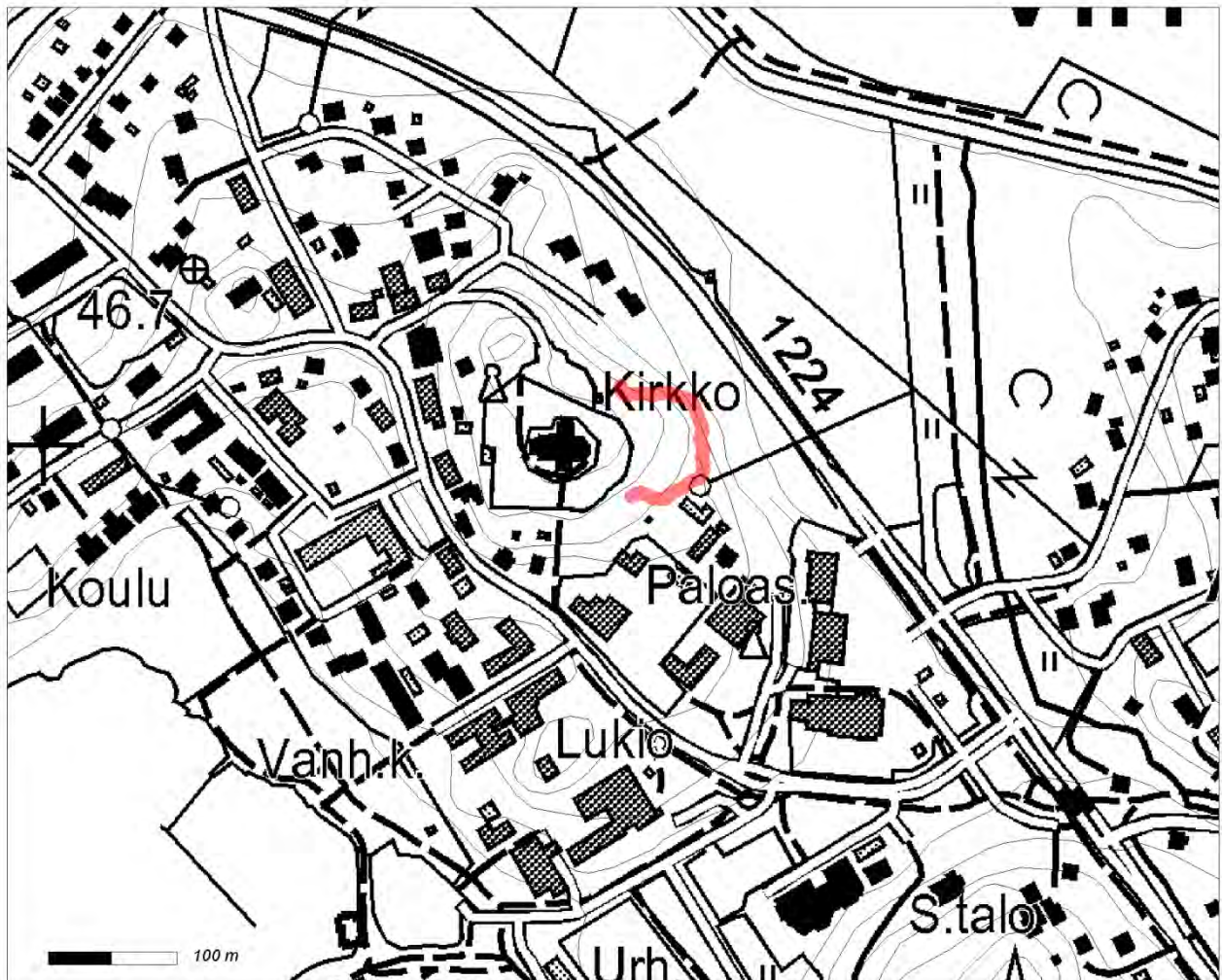
Tarkenne: I maailmansodan varustus

Ajoitus: moderni

ETRS-TM35FIN tasokoordinaatit: pohjoispää P = 6701045, I = 352428, eteläpää P = 6700931, I = 352494

Kuvat: DG2718:1-2

Kuvaus: Vihdin 1770-luvulta peräisin oleva kirkko sijaitsee Kirkkomäen korkeimmalla kohdalla. Ensimmäisen maailmansodan aikainen taistelukaivanto kiertää Kirkkomäkeä sen itä- ja kaakkoispuolella. Noin 200 metriä pitkä taistelukaivanto on osin louhittu kallioon. Hautausmaan kunnossapidosta syntyvä jäte on osin peittänyt kaivantoa. Kaivanto mitattiin maastossa. Tarkastettu 6.6.2012



Kirkonkylä-niminen taistelukaivanto merkitty punaisella. Mittakaava 1:5000.



Oikealla DG2718:1 Ville Rohiola kartoittaa Kirkonkylän taistelukaivantoa. Vasemmalla DG2718:2 Kallioon louhittua taistelukaivantoa. Kuvat Esa Mikkola/Museovirasto

1.3. Kuorttila

Muinaisjäännösrekisterin numero 1000007666

Laji: irtolöytö

Rauhoitusluokka: -

Tyyppi: irtolöytöpaikat

Tarkenne: -

ETRS-TM35FIN tasokoordinaatit: P = 6703887, I = 351909

Kuvat: DG2718:1

Kuvaus: Vuonna 1981 Kuorttilan tilan mailta Olkkalanjoen rantapelloilta löytyi kivialtta (KM 21498).

Löytöpaikkatiedoissa on ristiriitaisuuksia päälueetelun koordinaattien ja verifikaatin välillä. Löytöpaikka on oletettavasti Olkkalanjoen ylittävän sillan kupeessa olevalla pellolla joen itärannalla. Pelto oli ummessa kesällä 2012 eikä pintapöimintää voitu toteuttaa. Lapionpiston perusteella pelto on savea. Merkkejä kulttuurikerroksesta ei havaittu myöskään kairatessa. Joen länsipuolella on parikin kivistä asutuksen kannalta potentiaalista terassitasannetta, mutta niitä ei tarkastettu, sillä ne sijaitsevat kaava-alueen ulkopuolella. Tarkastettu 7.6.2012



Kuorttilan irtolöytöpaikka merkitty punaisella pallolla. Mittakaava 1:5000.

1.4. Pappila (Pappila)

Entuudestaan tuntematon kohde

Laji: kiinteä muinaisjäänös

Rauhoitusluokka: 2

Tyyppi: asuinpaikat

Tarkenne: pappilat

Ajoitus: historiallinen aika

ETRS-TM35FIN tasokoordinaatit: P = 6700457, I = 352568, keskikoordinaatit

Kuvat: DG2720:1-3

Kuvaus: Vihdin pappila sijaitsee Vihdin kirkosta eteläkaakkoon kahden mäen välisellä satulamaisella moreeniharjanteella. Mäistä pohjoisempi sijaitsee Vihdin seurakuntakeskuksen kaakkoispuolella ja eteläisempi Pappilanpellon koulun eteläpuolella. Koulun takana sijaitsevalla mäellä kasvaa jaloja lehtipuita kuten tammia ja vaahteroita. Koulun takaa lähtee polku mäen yli. Jäänöksiä pappilan vanhemmasta rakennuskannasta on havaittavissa koulun takana olevan mäen koillisrinteessä eli nykyisen pappilan päärakennuksen lounaispuolella metsässä. Alueella on selvästi erottuva suurehko rakennuksenpohja sekä mahdollisia kellarikuoppia. Alueen yli kulkevalla polulla on tiiliä ja laastia. Muinaisjäänösalue ulottunee

mäen juurelta nykyisen pappilan pihamaalle. Rakennuksen perustukset kuulunevat nykyistä 1800-luvulla rakennettua pappilaa vanhempaan rakennusvaiheeseen, sillä vuoden 1778 isojakokartassa (B52 11/3-7) pappila on merkitty nykyistä lännemmäs. Tarkastettu 7.6.2012



Pappilan muinaisjäännösalue merkitty punaisella. Mittakaava 1:5000.



Osa vuoden 1778 Niuhalan eli nykyisen kirkonkylän aluetta kuvaavasta kartasta. Kuvassa näkyy pappilan umpipihamainen rakennuskanta nykyistä sijaintipaikkaa hieman lännempänä. Kuva Tuuli Heinonen/Museovirasto



DG2720:1 Pappilan asuinpaikka sijaitsee kuvan keskellä jalojen lehtipuiden kohdalla Pappilan nykyisestä päärakennuksesta oikealle. Kuvattu pohjoisesta. Kuva Ville Rohiola/Museovirasto



DG2720:2. Kuvassa Ville Rohiola rakennuksen pohjan kohdalla. Kuva Esa Mikkola/Museovirasto



DG2720:3. Tiiltä ja kiveystä koulun takaa lähtevällä polulla. Kuva Ville Rohiola/Museovirasto

1.5. Niuhalan kylä (Niuhalan)

Muinaisjäännösrekisterin numero:

Laji: kiinteä muinaisjäännös

Rauhoitusluokka: 2

Tyyppi: asuinpaikat

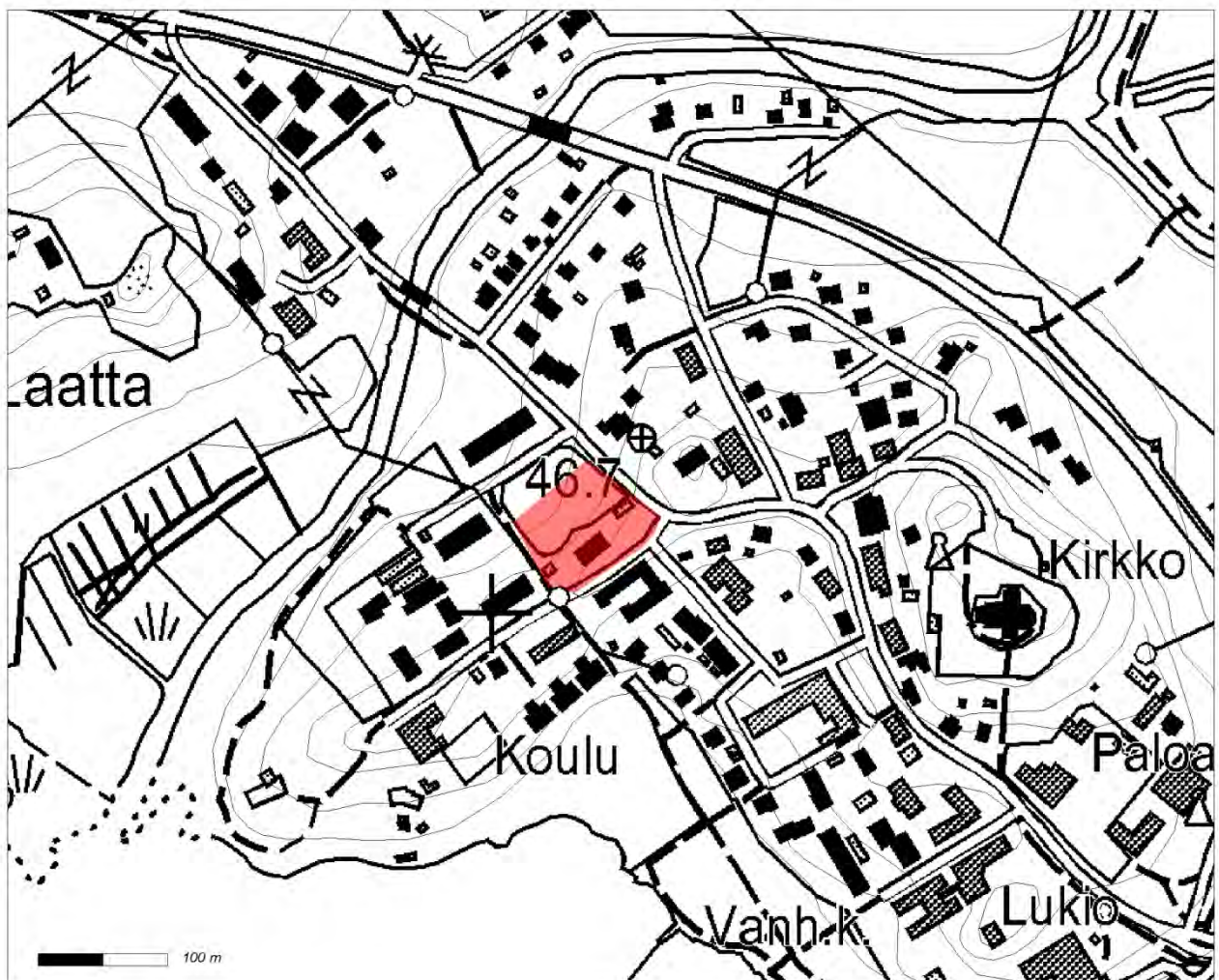
Tarkenne: kyläpaikat

Ajoitus: keskiaikainen

ETRS-TM35FIN tasokoordinaatit: P = 6701063, I = 352072, keskikoordinaatit

Kuvat: DG2721:1

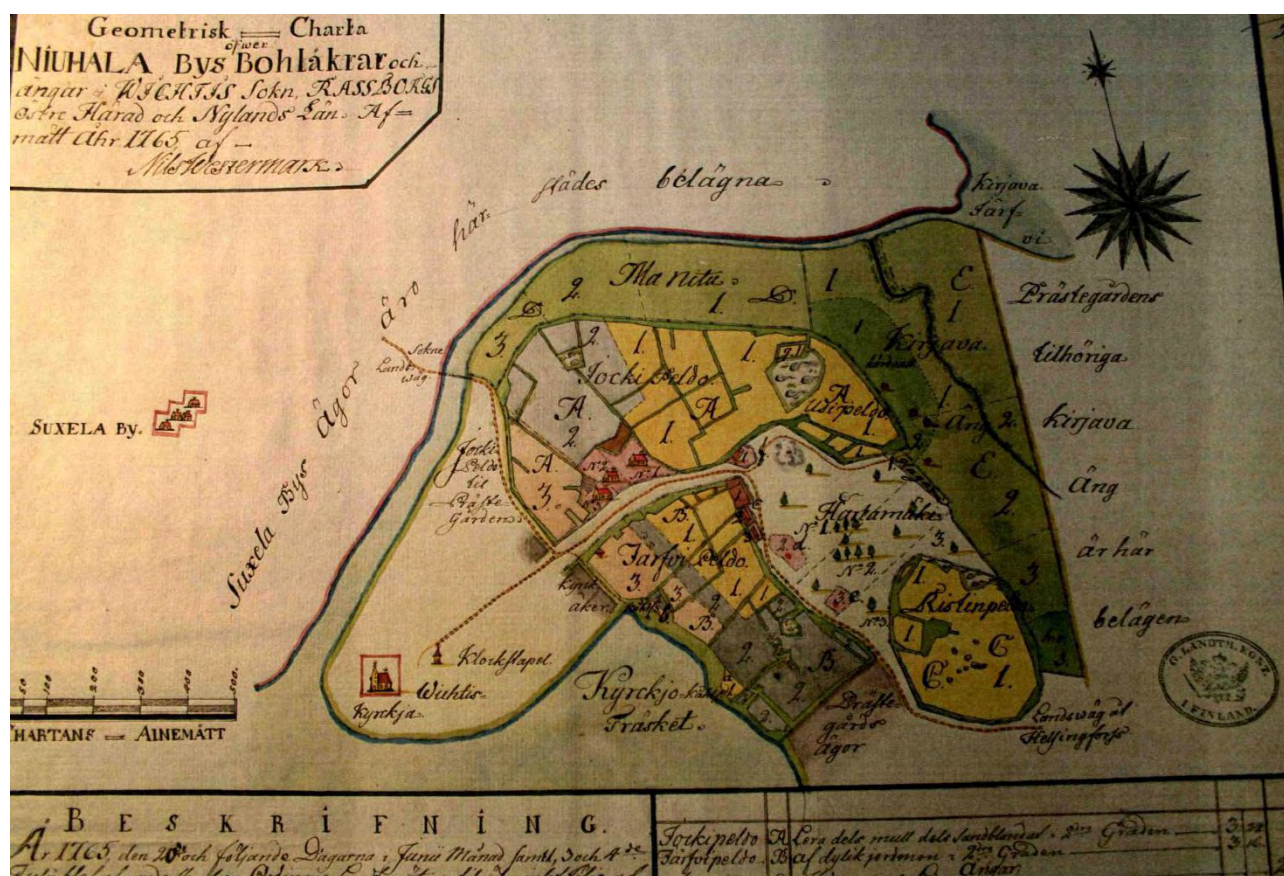
Kuvaus: Vihdin museon tontilla sekä sen luoteispuolella sijaitsevalla peltorinteellä on vuoden 1765 (B52 11/2) perusteella ollut Niuhalan kylän tonttimaa, jolla on 1500-luvun lopulla sijainnut kolme taloa (Myyri, Liukas ja Kuortila). Inventoinnissa alueelta ei runsaan kasvillisuuden vuoksi havaittu löytöjä tai rakenteita, mutta keskiaikaisen kylätontin kulttuurikerroksia ja/tai rakenteita on voinut säilyä museon pihamaalla sekä peltoalueella. Tarkastettu 7.6.2012



Niuhalan kylän vanha tonttimaa merkitty punaisella. Mittakaava 1:5000.



DG2721:1 Niuhalan vanhaa tonttimaata Vihdin museon luoteispuolella sijaitsevalla rinteellä. Kuvattu lännestä. Kuva Ville Rohiola



Osa vuoden 1765 Niuhalan kylää kuvaavasta kartasta (B52 II/2). Kuva Tuuli Heinonen/Museovirasto

2. Ojakkalan kaava-alue

Enäjärven koillispäässä sijaitsevalta Ojakkalan kaava-alueelta ei tunnettu kiinteitä muinaisjäännöksiä ennen vuoden 2012 inventointia. Historiallisen ajan kartta-analyysin mukaan alueella on sijainnut Lahtiksen, Niemenkylän, Jättölän ja Hulttilan kylien sekä Kotkaniemen kartanon maita. Näistä ainoastaan Jättölän keskiaikainen tonttimaa paikallistettiin maastossa. Muiden historiallisten kylen paikat on jo rakennettu niin täyteen ettei niistä ole säilynyt mitään tai niitä ei pysty enää paikantamaan nykyisessä topografiassa. Kiinteänä muinaisjäännöksenä voidaan pitää ainoastaan Jättölän kylätonttia. Hulttilan kylän vanhat tonttimaat, jotka ovat yhä asuttuja, sijaitsevat kaava-alueen ulkopuolella. Ne on tässä raportissa merkitty mahdollisiksi muinaisjäännöksiksi toisin kuin lokakuun alkupuolella rahoittajalle toimitetussa alustavassa kohdeluettelossa.

2.1. Hulttila (Hultila) Väärä

Muinaisjäänösrekisterin numero:

Laji: mahdollinen muinaisjäänös

Rauhoitusluokka: 2

Tyyppi: asuinpaikat

Tarkenne: kyläpaikat

Ajoitus: keskiaikainen

ETRS-TM35FIN tasokoordinaatit: P = 6695005 , I = 358146, arvioidut keskikoordinaatit

Kuvaus: Hulttila on Ojakkalan kaava-alueen itälaidalla sijaitseva kylätontti. Kylässä on ollut 1500-luvun puolivälissä neljä taloa, mutta 1700-luvulle tultaessa enää kaksi. Vanhin kylää kuvaava kartta on vuosilta 1773 ja 1775 (B51 2/1-6). Kartassa Väärän rustholli on sijoittunut etelä-pohjois-suuntaiselle mäenharjanteelle, joka sijaitsee Enäjärvestä itään virtaavan puron pohjoispuolella. Alueella on nykyisin Yli-Väärän ja Ali-Väärän tilakeskukset talusrakennuksineen Hulttilantien ja Nummenrannantien risteyksessä. Alueen maisemaa hallitsee kylätontin pohjois- ja itäpuolella avautuva peltoalue. Merkkejä kylän vanhemmista asutusvaiheista saattaa olla säilyneenä tilojen pihamailla. Ei tarkastettu maastossa. Kartan rajaus ohjeellinen. (Kartta ei samassa mittakaavassa muiden sijaintikarttojen kanssa)



Hulttila Väärä, sijainti kartta-analyysin mukaan.

2.2. Hulttila (Hultila) Häsä

Muinaisjäännösrekisterin numero:

Laji: mahdollinen muinaisjäännös

Rauhoitusluokka: 2

Tyyppi: asuinpaikat

Tarkenne: kylänpaikat

Ajoitus: keskiaikainen

ETRS-TM35FIN tasokoordinaatit: P = 6694705, I = 358112, keskikoordinaatit

Kuvaus: Hulttila on Ojakkalan kaava-alueen itälaidalla sijaitseva kylätontti. Vanhin kylää kuvaava kartta on vuosilta 1773 ja 1775 (B51 2/1-6). Kartassa kylän Häsän verotalo sijaitsee Enäjärvestä itään virtaavan puron pohjoispuoliselle lähinnä puroa nykyisen Häsän tilan itäpuolella. Merkkejä kylän vanhemmista asutusvaiheista saattaa olla säilyneenä rakennusten välisillä pihamailla ja rintapeltojen rinteillä. Ei tarkastetty maastossa. Kartan raja-ohjeellinen (Kartta ei samassa mittakaavassa muiden sijaintikarttojen kanssa)



Hulttila Häsä, sijainti kartta-analyysin mukaan.

2.3. Jättölä (Jättölä) Kyrsäri

Muinaisjäännösrekisterin numero:

Laji: kiinteä muinaisjäännös

Rauhoitusluokka: 2

Tyyppi: asuinpaikat

Tarkenne: kylänpaikat

Ajoitus: keskiaikainen

ETRS-TM35FIN tasokoordinaatit: P = 6694999, I = 357778, keskikoordinaatit

Kuvat: DG2724:1

Kuvaus: Jättölän vanha tonttimaa sijaitsee Enäjärven koillisrannalla peltoaukealta selvästi erottuvan kallioisen mäen juurella. Vanhin kylää kuvaava kartta on vuodelta 1765 (B51 8/1). Kylässä oli 1500-luvulla neljä taloa, joista kaksi autioitui 1600-luvulle tultaessa. Kyrsäriin talo lienee sijainnut mäen lounaisreunalla

ja siirtynyt nykyiselle paikalleen Lasiruukintien pohjoispuolelle 1800-luvulla. Tilan nimi on nykyisin Körsseri. Keskiaikainen tonttimaa on nykyisin peltona, joten alueella ei voitu toteuttaa peltopoimintaa kesäkuussa. Tarkastettu 8.6.2012. Arvio tonttimaan koosta merkitty punaisella alla olevaan karttaan.



Kyrseri merkitty punaisella. Mittakaava 1:5000.



DG2724:1 Näkymä Jättölään lännestä. Etualalla Sepän tonttimaa. Kuva Esa Mikkola/Museovirasto

2.4. Jättölä (Jättölä) Seppä

Muinaisjäännösrekisterin numero:

Laji: kiinteä muinaisjäännös

Rauhoitusluokka: 2

Tyyppi: asuinpaikat

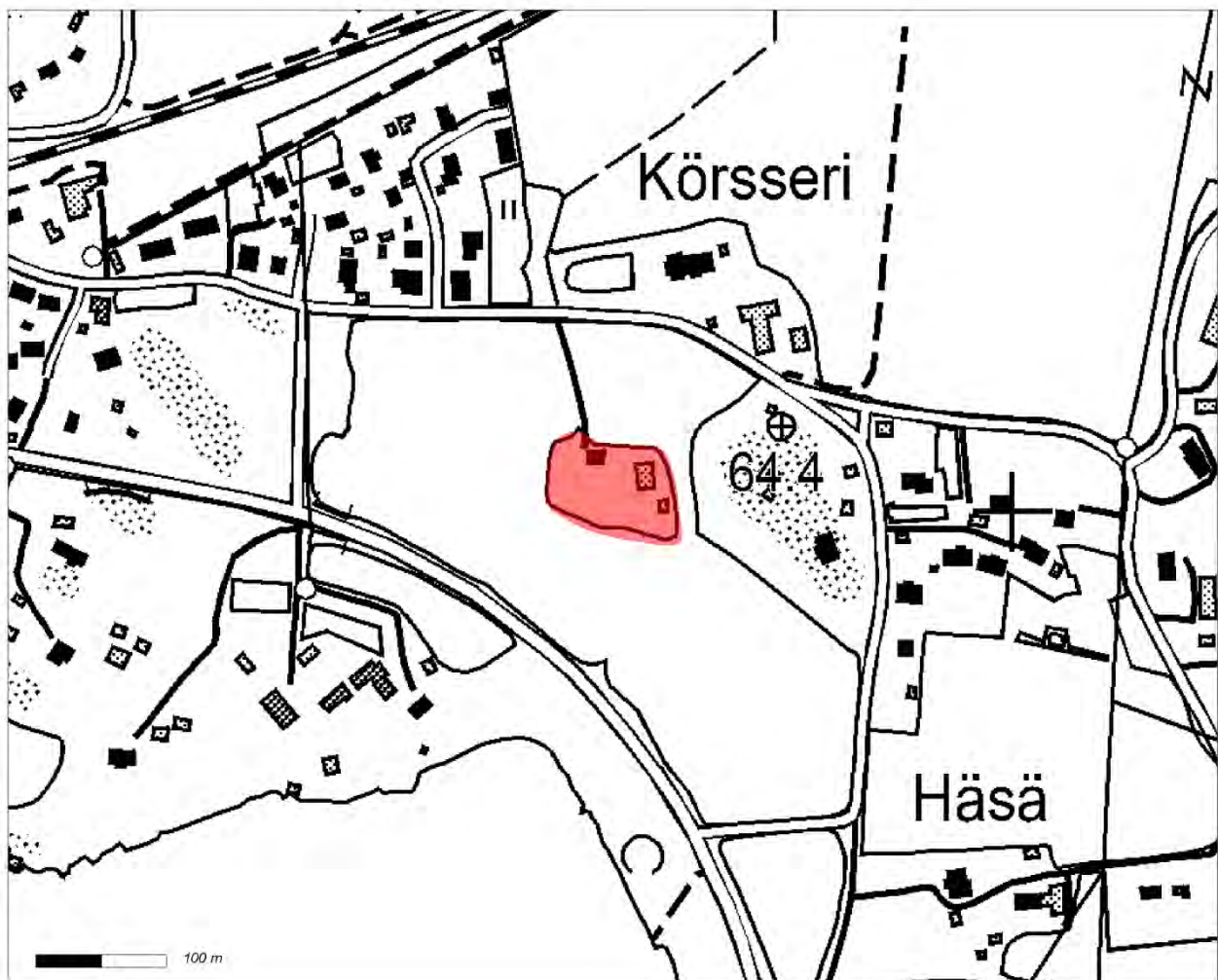
Tarkenne: kyläpaikat

Ajoitus: keskiaikainen

ETRS-TM35FIN tasokoordinaatit: P = 6695021 , I = 357676, keskikoordinaatit

Kuvat: DG2724:1

Kuvaus: Vanhin Jättölää kuvaava kartta on vuodelta 1765 (B51 8/1). Kylässä oli 1500-luvulla neljä taloa, joista kaksi autoitui 1600-luvulle tultaessa. Jättölän vanha tonttimaa sijaitsee Enäjärven koillisrannalla peltoaukealta selvästi erottuvan kallioisen mäen juurella. Sepän talo lienee sijainnut kallioisen mäen länsipuolella sijaitsevalla mäenharjanteella. Paikalla on nykyisin autoitunut talo ja sen umpeen kasvanut pihapiiri sekä halkopinoja. Tiheän kasvillisuuden vuoksi alueelta ei havaittu maan pinnalle näkyviä rakenteita. Tarkastettu 8.6.2012.



Sepän tonttimaa merkitty punaisella. Mittakaava 1:5000.

3. Nummelan kaava-alueet

Nummelan kaava-aluekokonaisuus kattaa Nummelan tiiviisti rakennetun keskusta-alueen sekä Lohjanharjun ja Hiidenveden välisen alueen sekä Enäjärven lounaispään luoteispuoliset alueet. Nummelasta tunnettiin ennen inventointia kolme keskiaikaista kylätonttia sekä useita I maailmansodan puolustusvarustuksia. Ennestään tuntemattomia kiinteitä muinaisjäännöksiä löytyi vain yksi: Huhdanmäen historiallisen ajan asuinpaikka, joka aiemmin oli muinaisjäännösrekisterissä tarkastamaton mahdollinen muinaisjäännös. Lisäksi kahdelta puolustusvarustuskohteelta ei havaittu enää säilyneitä rakenteita. Huolestuttavana ilmiönä havaittiin Enärannan alueen vanhojen kylätonttien osittainen tuhoutuminen viimeaikaisessa rakentamisessa.

3.1. Enäranta (Härköilä) Nissoila

Muinaisjäännösrekisterin numero: 1000014517

Laji: kiinteä muinaisjäännös

Rauhoitusluokka: 2, mahdollisesti 3

Tyyppi: asuinpaikat

Tarkenne: kyläpaikat

Ajoitus: keskiaikainen

ETRS-TM35FIN tasokoordinaatit: P = 6691729, I = 353048, keskikoordinaatit

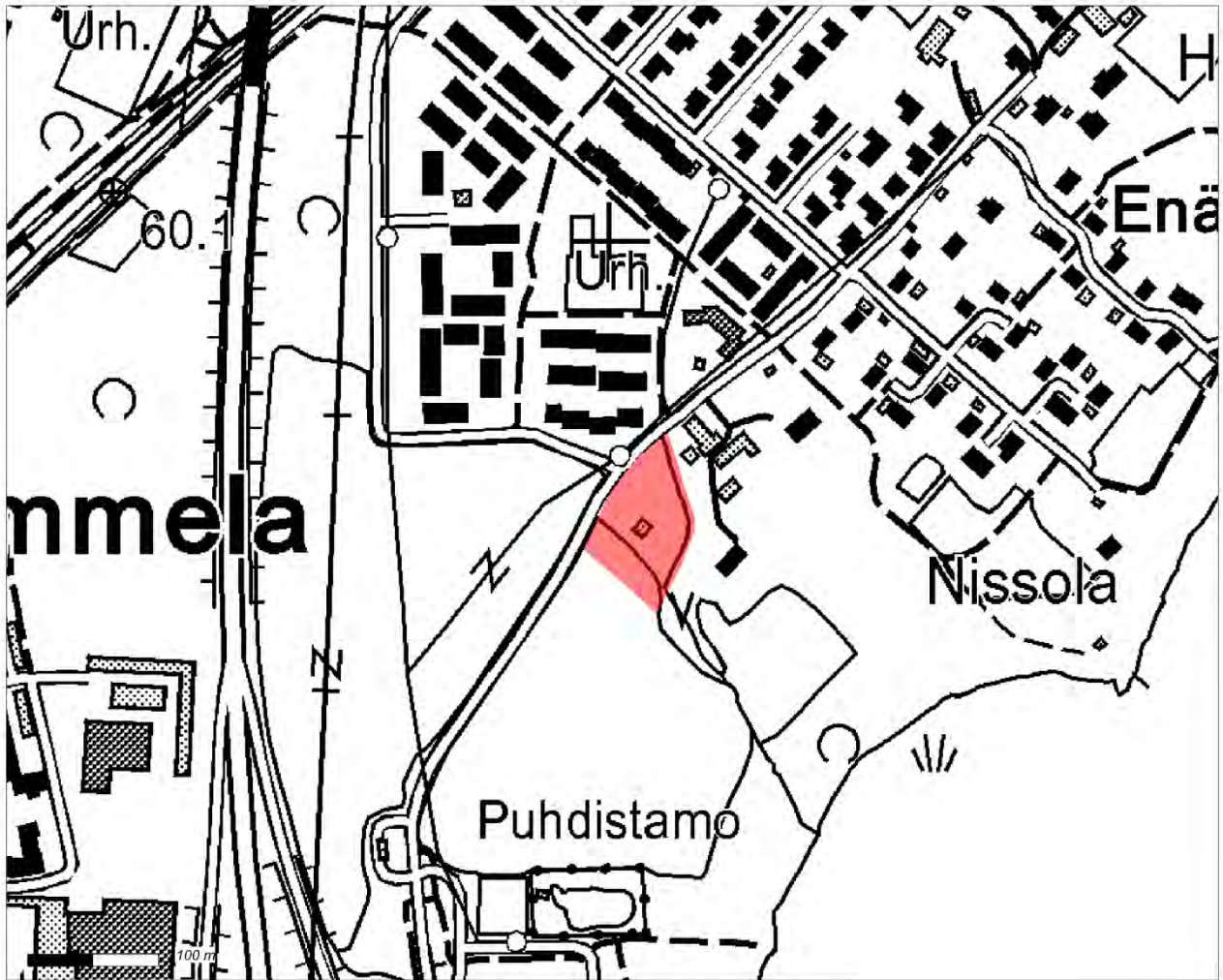
Kuvat: DG2722:1-5

Kuvaus: Keskiaikaisen Härköilän kylän tonttimaat ovat sijainneet Enäjärven lounaispäässä järven luoteisrannalla nykyisen Nummelan taajaman itäpuolella. Härköilä mainitaan ensimmäisen kerran historillisissa läheissä vuonna 1433. Kylässä oli vuonna 1540 seitsemän tilaa. Alueen vanhin kartta on vuodelta 1700 (B51 4/1-6). Karttaan on merkitty viisi taloa, jotka seurailevat nauhamaisesti Enäjärven rantaviivaa. Alue on nykyisin hyvin täyteen rakennettu. Nissoilan vanha tonttimaata sijaitsee tiiviisti rakennetun alueen eteläpäässä peltoalueella. Vuoden 2012 inventoinnissa havaittiin muinaisjäännösrekisteriinkin merkittyyntä kohteeseen tehdyn uutta katuverkostoa. Näin ollen kohde lienee suurimmaksi osaksi tuhoutunut aivan lähiaikoina. Tarkastettu 11.6.2012

Aiemmat tutkimukset: Johanna Enqvist ja Veli-Pekka Suhonen, tarkastus 29.9.2009



DG2722:1 Panoramakuva Nissoilan kylätontin alueesta lännessä. Kuva Ville Rohiola/Museovirasto



Nissoilan pääosin tuhoutunut kylätontti vuoden 2009 tarkastuksen mukaisesti rajattuna. Mittakaava 1:5000.



DG2722:5 Nissoilan kylätontin aluetta idästä kuvattuna. Kuva Ville Rohiola/Museovirasto

3.2. Enäranta (Härköilä) Tuusa

Muinaisjäännösrekisterin numero: 1000014518

Laji: kiinteä muinaisjäännös

Rauhoitusluokka: 2, mahdollisesti 3

Tyyppi: asuinpaikat

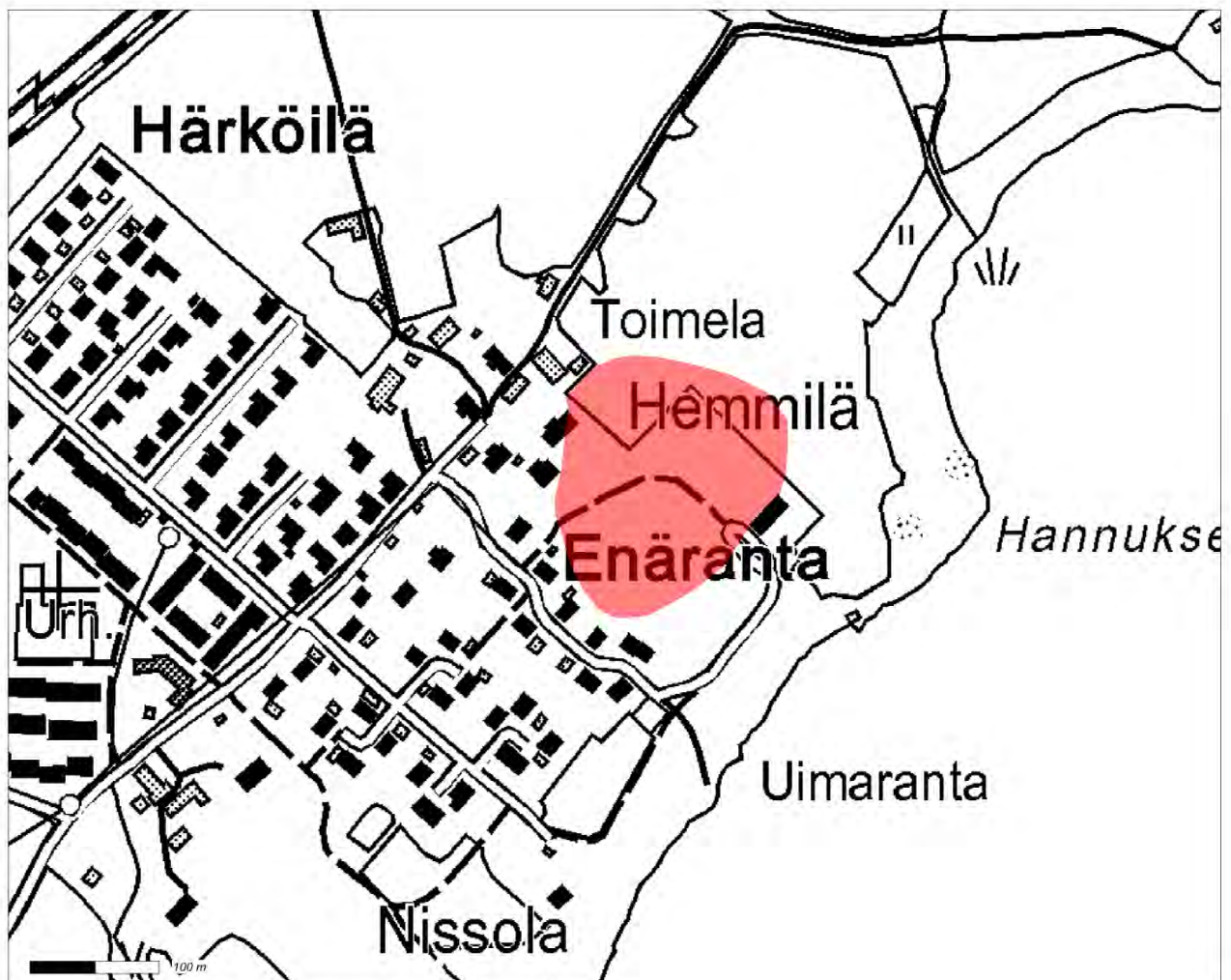
Tarkenne: kyläpaikat

Ajoitus: keskiaikainen

ETRS-TM35FIN tasokoordinaatit: P = 6692087, I = 353500, keskikoordinaatit

Kuvat: DG2723:1-4

Kuvaus: Keskiaikaisen Härköilän kylän tonttimaat ovat sijainneet Enäjärven lounaispäässä järven luoteisrannalla nykyisen Nummelan taajaman itäpuolella. Härköilä mainitaan ensimmäisen kerran vuonna 1433. Kylässä oli vuonna 1540 seitsemän tilaa. Alueen vanhin kartta on Samuel Brotheruksen vuonna 1700 (B51 4/1-6) laatima geometrinen kartta. Siihen on merkitty viisi taloa, jotka seurailevat nauhamaisesti Enäjärven rantaviivaa. Alue on nykyisin hyvin täyteen rakennettu. Tuusan vanha tonttimaa sijaitsi tiiviisti rakennetun alueen itäosassa uimarannalle vievän tien koillispuolella. Alue on kaakkoon viettävää peltorinnettä, jonka yläosassa on avokalliota. Vuoden 2012 inventoinnissa havaittiin alueelle olevan rakenteilla uusia suuria omakotitaloja sekä katuverkostoa. Näin ollen kohde on tuhoutumisvaarassa. Tarkastettu 11.6.2012. Aiemmat tutkimukset: Johanna Enqvist ja Veli-Pekka Suhonen, tarkastus 29.9.2009



Tuusan tonttimaa merkitty punaisella. Rajaus perustuu vuoden 2009 tarkastukseen. Mittakaava 1:5000.



DG2723:1. Panoramakuva Tuusan kylätontista. Kuvattu lännestä. Kuva Ville Rohiola/Museovirasto

3.3. Ridal

Muinaisjäännösrekisterin numero: 1000017029

Laji: kiinteä muinaisjäännös

Rauhoitusluokka: 2

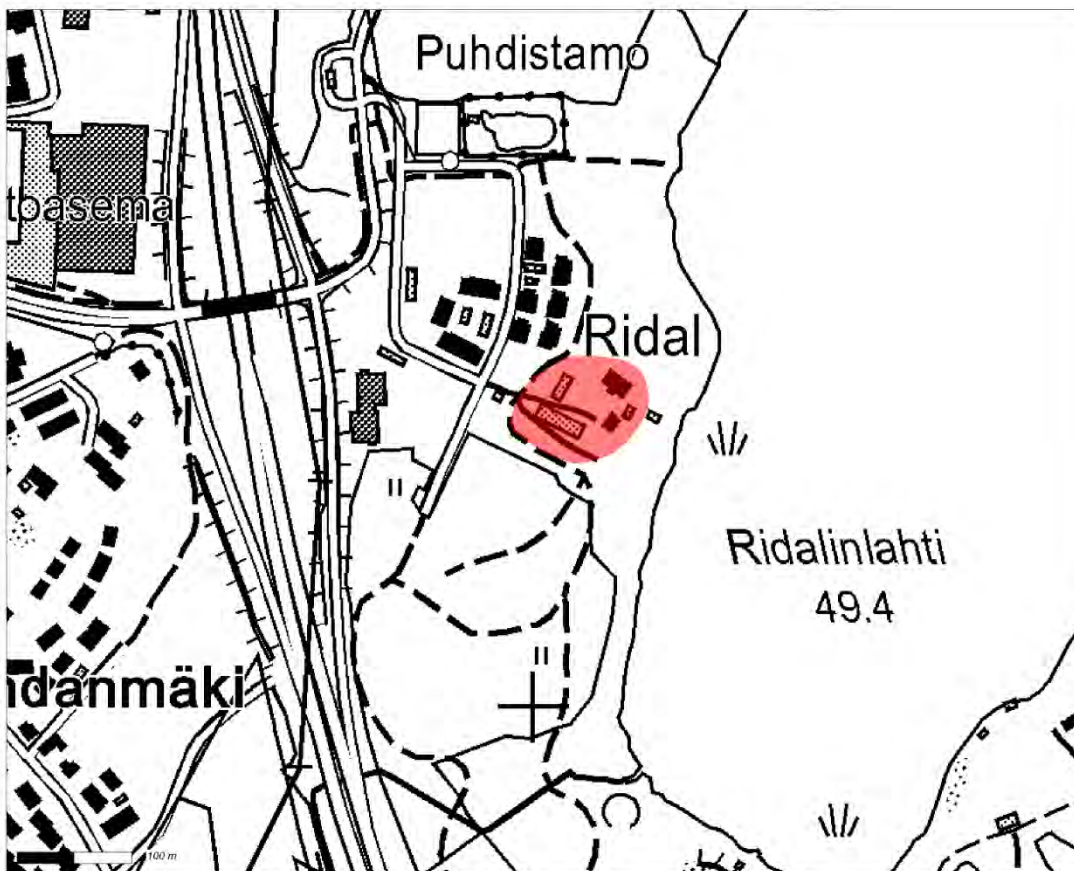
Tyyppi: asuinpaikat

Tarkenne: kyläpaikat

Ajoitus: keskiaikainen

ETRS-TM35FIN tasokoordinaatit: P = 6691261, I = 353055, keskikoordinaatit

Kuvaus: Ridal sijaitsee Enäjärven eteläosassa olevan Ridalinlahden länsirannalla muusta maastosta kohoavalla kumpareella. Ridalissa oli 1540-luvulla kaksi tilaa. Kyläpaikka on merkitty Samuel Brotheruksen vuonna 1700 laatimaan karttaan. Kyläpaikka on edelleen käytössä. Tilan pihapiirissä on saattanut säilyä merkkejä vanhemmasta asutuksesta. (Kartta ei mittakaavassa muiden sijaintikarttojen kanssa).



Ridalin kylätontti merkitty punaisella. Mittakaava 1:5000.

3.4. Huhdanmäki

Muinaisjäännösrekisterin numero: 1000011455

Laji: kiinteä muinaisjäännös

Rauhoitusluokka: 2

Tyyppi: asuinpaikat

Tarkenne: talonpohjat

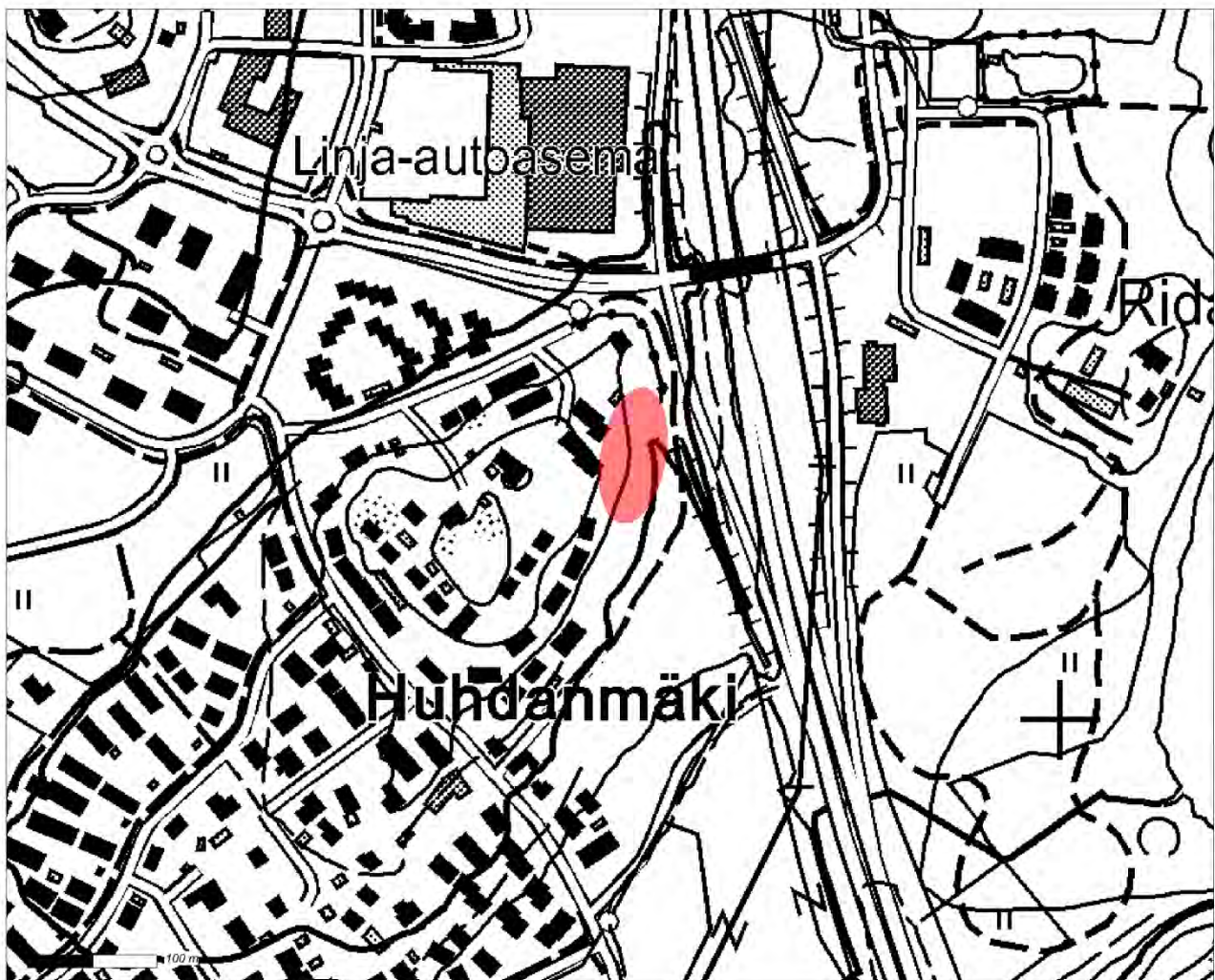
Ajoitus: historiallinen

ETRS-TM35FIN tasokoordinaatit: P = 6691188, I = 352671, keskikoordinaatit

Kuvat: DG2725:1-3

Kuvaus: Nummelan linja-autoaseman eteläpuolella kohoavan Huhdanmäen itäosaan on Kuninkaankartastossa (lehti 66) merkitty asutusta. Aivan mäen itärinteessä mäen laen rivitalojen ja Porintien välisessä rinteessä kulkevan polun molemmin puolin on useita talonpohjia, kivijalkoja ja mahdollisia kellarikuoppia. Huhdanmäen itärinteen kasvillisuus on melko tiheää ja vesakkoista. Aluetta ei ole kartoitettu tarkemmin, mutta se on rajattu näkyvien kiinteiden rakenteiden perusteella. Huhdanmäen lakialue on lähes täyteen rakennettu.

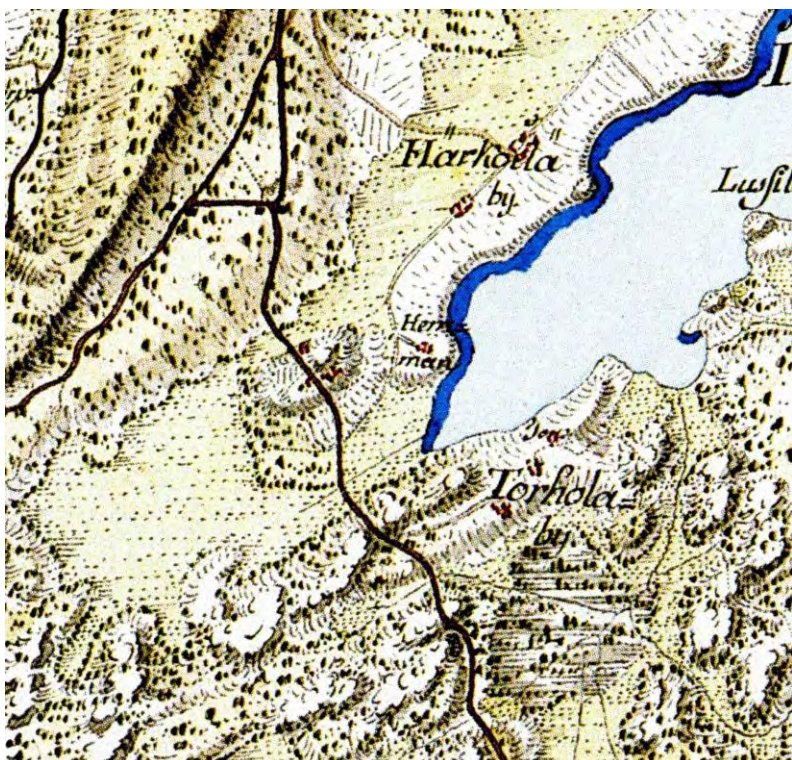
Huom! Muinaisjäännösrekisterissä on samanniminen puolustusvarustuskohte (Huhdanmäki mj.rek.nro 1000016512), joka ei pystytty enää paikallistamaan vuoden 2012 inventoinnissa. Tästä kohteesta käytetään tässä raportissa nimeä Huhdanmäki 2. Tarkastettu 12.6.2012.



Huhdanmäen historiallisen ajan asuinpaikka merkitty punaisella. Mittakaava 1:5000.



DG2725:2. Rakennuksenperustus Huhdanmäen itärinteessä. Kuvattu pohjoisesta. Kuva Ville Rohiola/Museovirasto



Ote Kuninkaan kartaston karttalehdestä 66, jossa Huhdanmäen itärinteeseen on merkitty asutusta. (Timo Alanen - Saulo Kepsu: Kuninkaan kartasto Suomesta 1776-1805. Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran Toimituksia 505. Helsinki 1989)

3.5. Härköilä

Muinaisjäännösrekisterin numero: 1000016504

Laji: kiinteä muinaisjäännös

Rauhoitusluokka: 2

Tyyppi: puolustusvarustukset

Tyyppin tarkenne: taistelukaivannot

Ajoitus: moderni

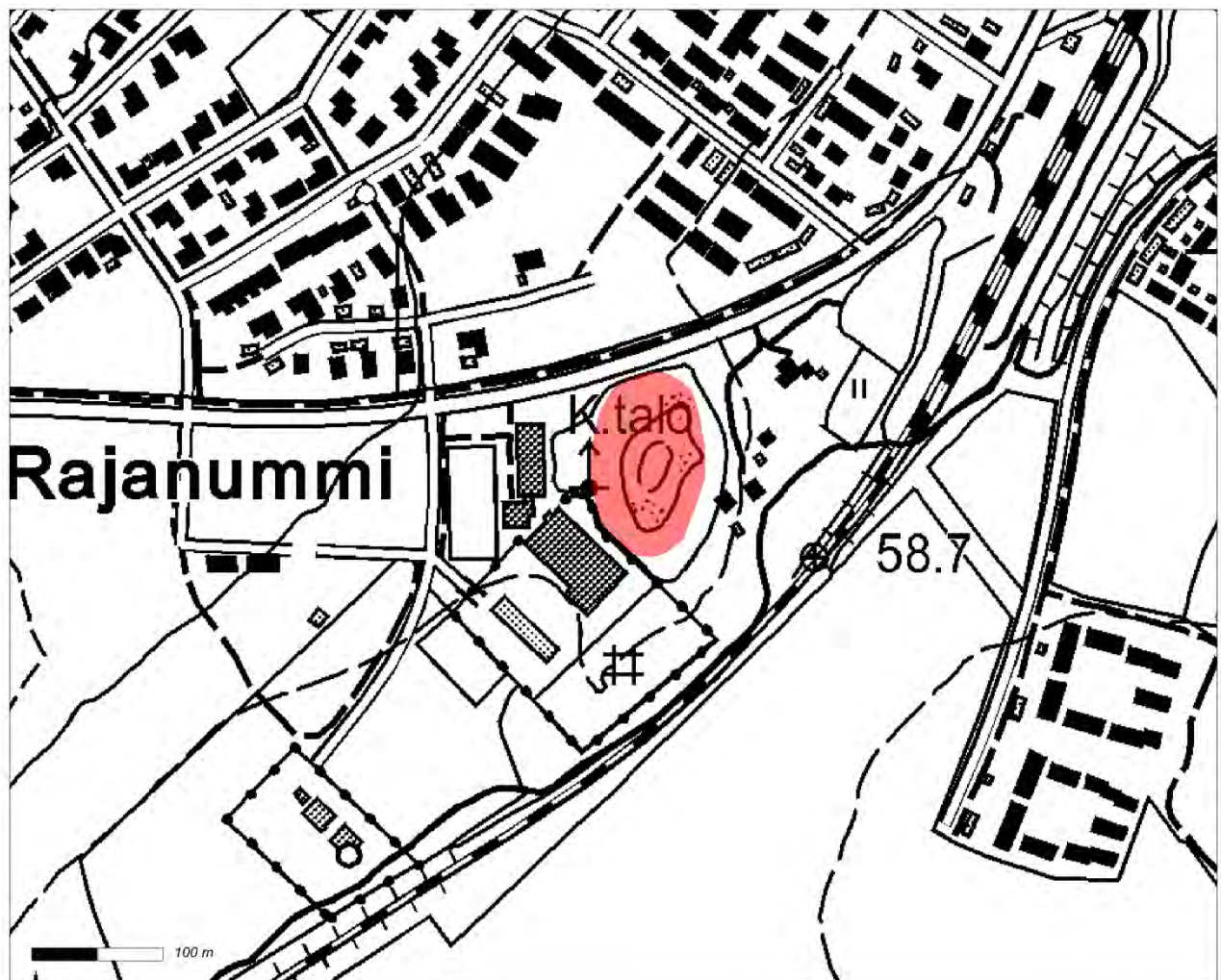
Tarkenne: I maailmansodan varustus

ETRS-TM35FIN tasokoordinaatit: P = 6690834, I = 351549, keskikoordinaatit

Kuvat: DG2726:1-2

Kuvaus: Härköilän puolustusvarustukset sijaitsevat Nummelan keskustasta noin 1 km lounaaseen Vihdin kunnanviraston itäpuolisella kallioisella mäellä, joka sijoittuu Asematien ja Hyvinkää-Karjaa radan väliin. Linnoituslaitteet kiertävät mäkeä etelä-, itä- ja länsipuolelta. Taisteluhautoja on sekä kaivettu maahan että louhittu kallioon. Mäellä on myös suojahuoneiden jäännöksiä. Mäen länsi- ja luoteisosassa on runsaasti talven 2011-2012 myrskyjen kaatamia puita. Alue on näiltä osin melko hankalakulkuinen. Osa kaatuneista puista on vahingoittanut linnoituslaitteita, jotka muuten muodostavat edustavan ja näyttävän kokonaisuuden.

Tarkastettu 12.6.2012.



Härköilän puolustusvarustusalue merkitty punaisella. Mittakaava 1:5000.



DG2726:1 Härköilän puolustusvarustusta. Kuva Ville Rohiola/Museovirasto



DG2726:2 Härköilän puolustusvarustusta. Kuva Ville Rohiola/Museovirasto

3.6. Kalkkimäki

Muinaisjäänösrekisterin numero: 1000016505

Laji: kiinteä muinaisjäänös

Rauhoitusluokka: 2

Tyyppi: puolustusvarustukset

Tyyppin tarkenne: taistelukaivannot

Ajoitus: moderni

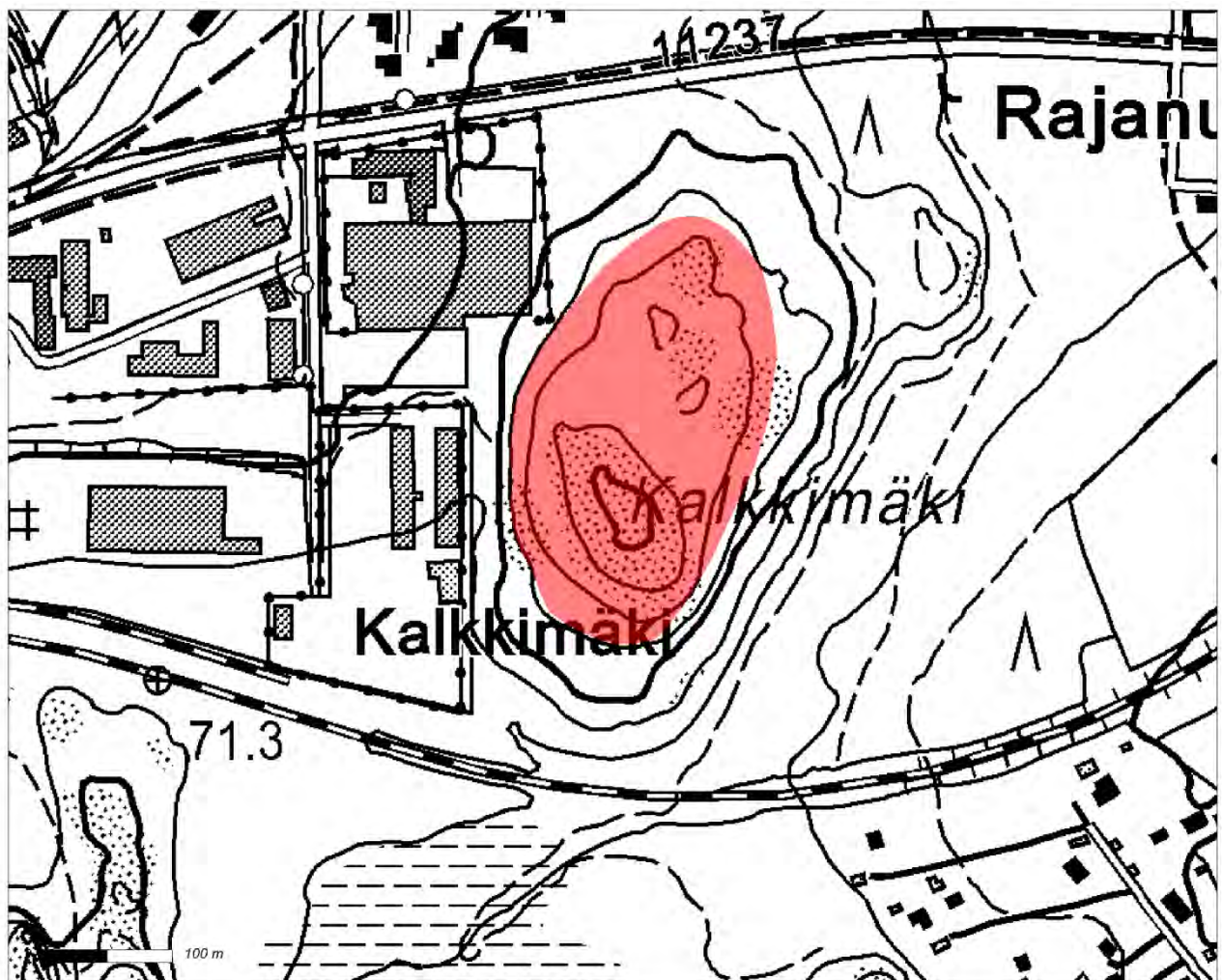
Tarkenne: I maailmansodan varustus

ETRS-TM35FIN tasokoordinaatit: P = 6690538 , I = 350774 keskikoordinaatit

Kuvat: DG2727:1-2

Kuvaus: Kalkkimäen puolustusvarustukset sijaitsevat Nummelan keskustasta noin 1,7 km lounaaseen kallioisella mäellä, joka sijoittuu Asematien ja Hyvinkää-Karjaa radan väliin. Mäen länsipuolella on Kalkkimäen teollisuusalue. Kalkkimäellä on laaja linnoituskokonaisuus ja koko mäki tulisi merkitä muinaisjäänösalueeksi. Taisteluhautoja on kaivettu maahan sekä louhittu kallioon. Alueella on suojahuoneita. Taistelukaivantojen yli on rakennettu siltoja ja polkuja, jotka ovat nykyisin erittäin huonossa kunnossa.

Tarkastettu 12.6.2012.



Kalkkimäen laaja puolustusvarustusalue merkitty punaisella. Mittakaava 1:5000.



DG2727:1 Kalkkimäen kallioon louhittua taisteluhautaa. Kuva Ville Rohila/Museovirasto



DG2727:2. Kalkkimäen kallioon louhittu suojahuone. Kuva Ville Rohiola/Museovirasto

3.7. Lentokenttä, lounaispää

Muinaisjäänösrekisterin numero: 1000016506

Laji: kiinteä muinaisjäänös

Rauhoitusluokka: 2

Tyyppi: puolustusvarustukset

Tyyppin tarkenne: taistelukaivannot

Ajoitus: moderni

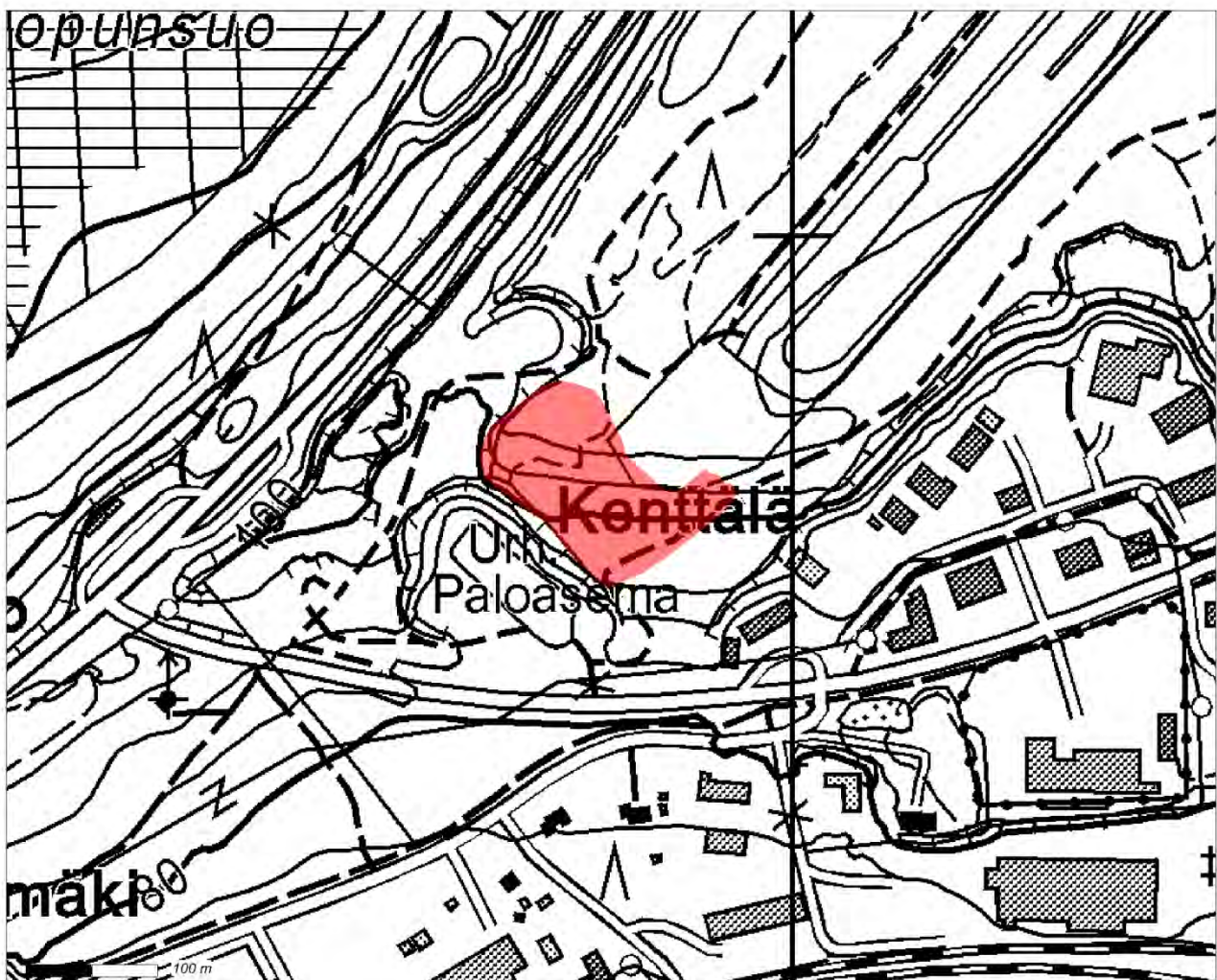
Tarkenne: I maailmansodan varustus

ETRS-TM35FIN tasokoordinaatit:keskikoordinaatit P = 6690811, I = 349790

Kuvat: DG2728:1

Kuvaus: Lentokenttä, lounaispää -puolustusvarustukset sijaitsevat nimensä mukaisesti Nummelan lentokentän lounaispäässä Hanko-Hyvinkää-tien ja asematien risteysalueella Lohjanharjulla. Alueen eteläosassa on suurehko soranottoalue. Taistelukaivantoalueella on mm. frisbeegolf-rata ja lenkkipolkuja. Kaivannot ovatkin paikoin kovan kulutuksen madaltamia.

Tarkastettu 11.6.2012.



Lentokenttä, lounaispää-niminen puolustusvarustusalue merkitty punaisella. Mittakaava 1:5000.



DG28728:1 Lentokenttä lounaispään pahoin kuluneita taistelukaivantoja fresbeegolfin vuoksi. Kuva Ville Rohiola/Museovirasto



DG2729:1. Taistelukaivaunnoiksi luokiteltuja oja tai puronuomaa kohteessa Haapakylä (Hiidenranta IV alue 2) Kuva Ville Rohiola/Museovirasto

3.8. Haapakylä (Hiidenranta IV alue 2)

Muinaisjäännösrekisterin numero: 1000016507

Laji: mahdollinen muinaisjäännös

Rauhoitusluokka: -

Tyyppi: puolustusvarustukset

Tyyppin tarkenne: taistelukaivannot

Ajoitus: moderni

Tarkenne: I maailmansodan varustus

ETRS-TM35FIN tasokoordinaatit: P = 6692199 , I = 350244

Kuvat: DG2729:1

Kuvaus: Muinaisjäännösrekisterin tietojen mukaan Ala-Haakkointien, Opistotien ja Peltoniementien rajaamalla alueella on taistelukaivantoja ja suojahuoneiden jäännöksiä. Kohde tarkastettiin maastossa 12.6.2012, mutta muinaisjäännösrekisterin koordinaattitietojen osoittamalta alueelta ei havaittu mitään taistelukaivantoihin liittyvää. Alueen itäosassa Opistotien varren rakennusten lounaispuolella kulkee kuitenkin melko syvä, kaivantomainen puronuoma sekä sitä kohti poikittain vanhoja pelto-ojia. Mikäli alueella on ollut taistelukaivantoja, on ne ilmeisesti peittyneet tai jääneet rakennusten alle. Alueen kasvillisuus on pääosin ryteikköistä lehtimetsää.

Tarkastettu 12.6.2012.



Haapakylä (Hiidenranta IV alue 2). Muinaisjäännösrekisterin koordinaattipiste merkitty punaisella pallolla. Mittakaava 1:5000.

3.9. Haapakylä (Hiidenranta)

Muinaisjäännösrekisterin numero: 1000016508

Laji: kiinteä muinaisjäännös

Rauhoitusluokka: 2

Tyyppi: puolustusvarustukset

Tyyppin tarkenne: taistelukaivannot

Ajoitus: moderni

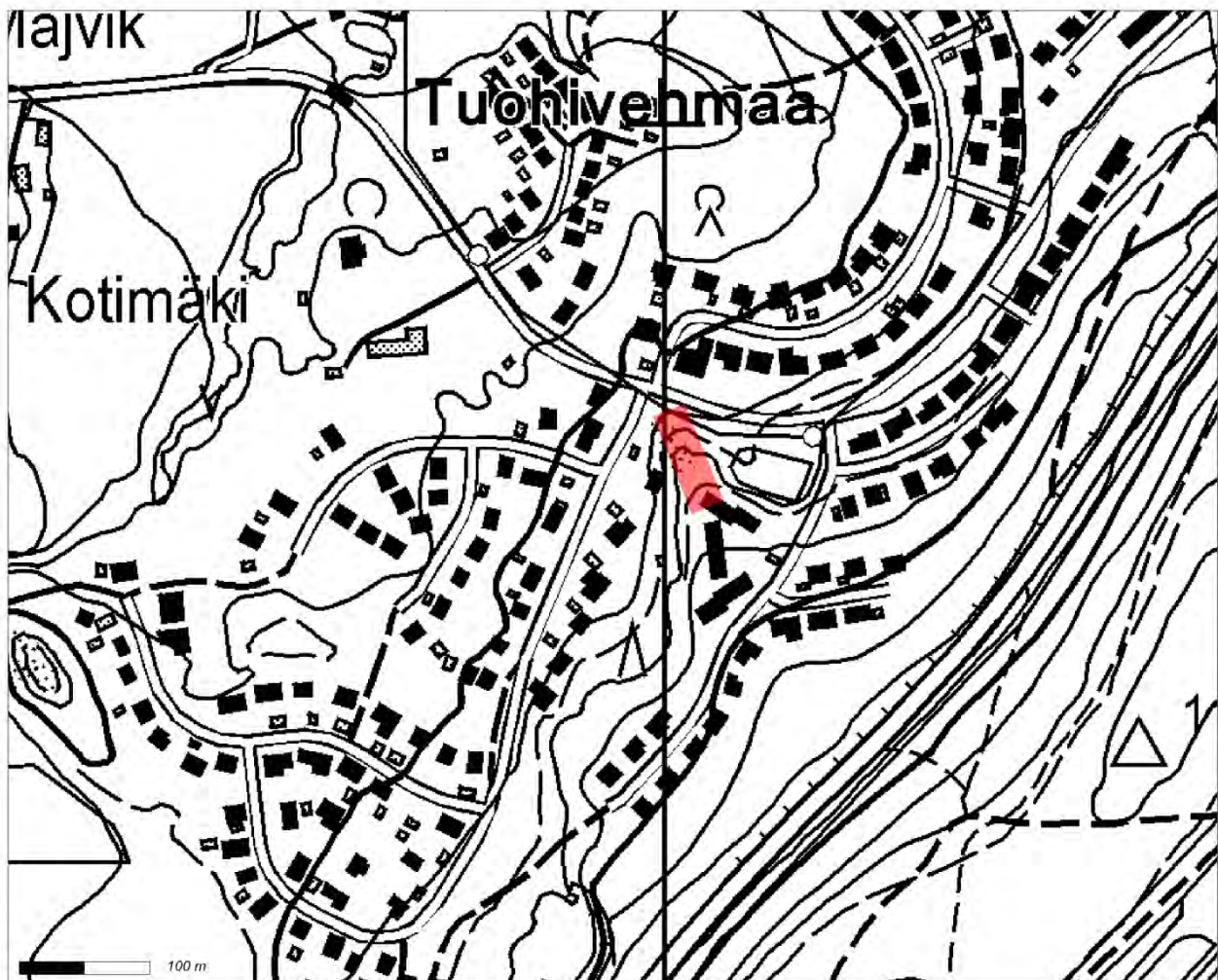
Tarkenne: I maailmansodan varustus

ETRS-TM35FIN tasokoordinaatit: pohjoispää P = 6691783, I = 350000 ja eteläpää P = 6691717, I = 350024

Kuvat: DG2730:1

Kuvaus: Haapakylä (Hiidenranta) puolustusvarustukset ovat muinaisjäännösrekisterin tietojen mukaan hävinneet maankäytön yhteydessä ilmeisesti lähes täysin. Alueella on kuitenkin osin kallioon louhittua taistelukaivantoa säilyneenä noin 100 metrin matkalta. Kaivanto alkaa Lähderinteentien ja Haapakyläntien risteyksessä olevalta kiintopisteeltä ja päättyy kiintopisteestä kaakkoon sijaitsevan rivitalon pihaan.

Tarkastettu 12.6.2012.



Haapakylä (Hiidenranta)-nimisen taistelukaivannon säilynyt osa merkitty punaisella. Mittakaava 1:5000.

3.10. Haapakylä (Hiidenranta IV alue 1)

Muinaisjäännösrekisterin numero: 1000016509

Laji: kiinteä muinaisjäännös

Rauhoitusluokka: 2

Tyyppi: puolustusvarustukset

Tyyppin tarkenne: taistelukaivannot

Ajoitus: moderni

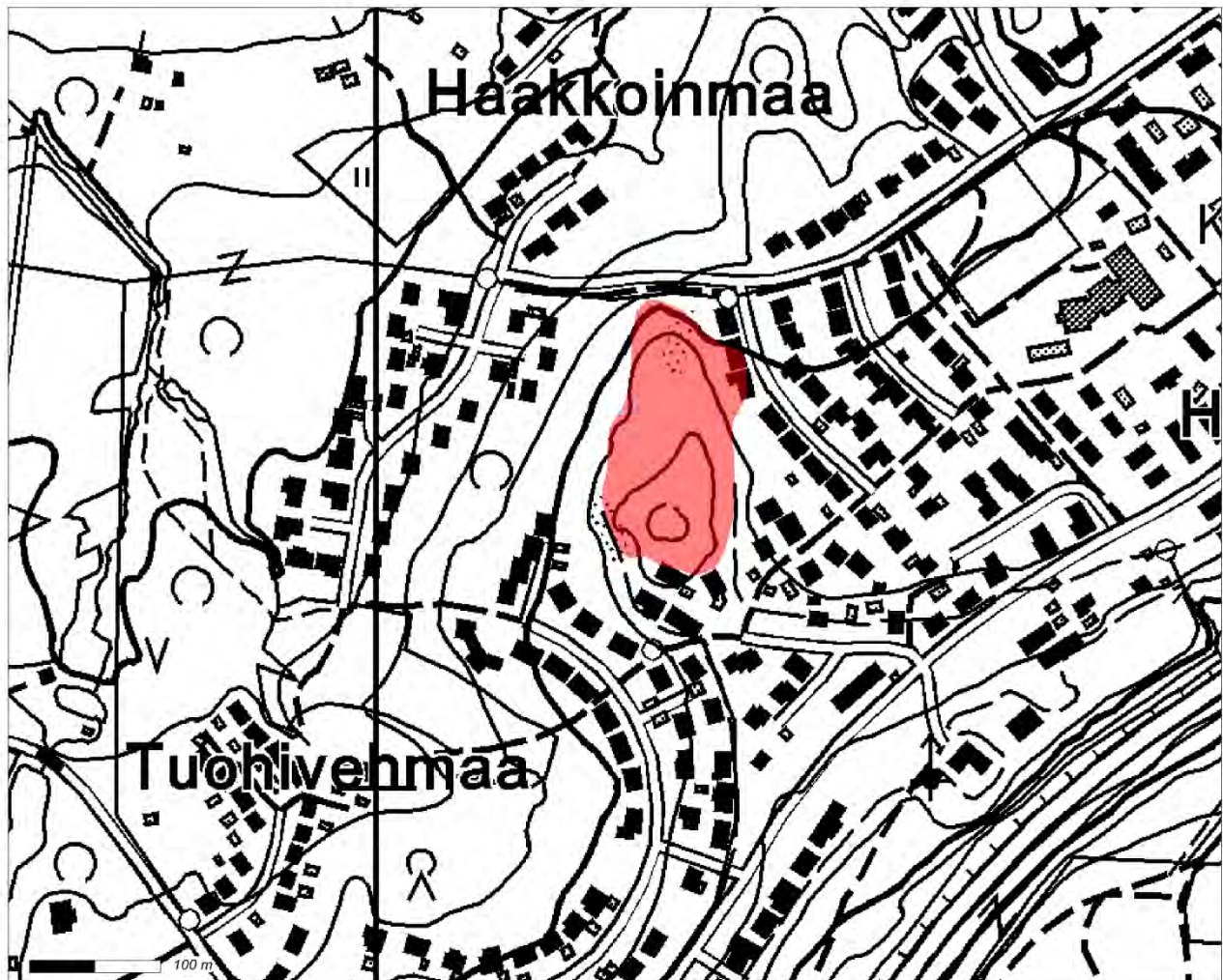
Tarkenne: I maailmansodan varustus

ETRS-TM35FIN tasokoordinaatit: pohjoispää P = 6692357, I = 350212, eteläpää P = 6692167, I = 350244

Kuvat: DG2731:1-4

Kuvaus: Ruutisarventien ja Peltoniementien välisellä mäellä on erittäin syviä kallioon louhittuja ja maahan kaivettuja taisteluhautoja, jotka alkavan mäen pohjoisosasta ja päättyvät mäen eteläpuolella olevien talojen pihaan. Syvimmät kaivannot sijoittuvat mäen länsireunalle. Alueella on mahdollisesti kallioon louhittuja miehistösuoja. Kaivannot ovat paikoin melko huonossa kunnossa ja niiden reunalla liikkuminen voi olla vaarallista suuren syvyyden vuoksi.

Tarkastettiin 12.6.2012.



Haapakylä (Hiidenranta IV alue 1). Laaja puolustusvarustusalue merkitty punaisella. Mittakaava 1:5000.



Ylhäällä DG2731:4, alhaalla DG2731:2. Yksityiskohtakuvia taistelukaivannoista ja kallioon louhitusta suojahuoneesta kohteessa Haapakylä (Hiidenranta alue 1). Kuva Ville Rohiola/Museovirasto

3.11. Kopukangas

Muinaisjäänösrekisterin numero: 1000016510

Laji: kiinteä muinaisjäänös

Rauhoitusluokka: 2

Tyyppi: puolustusvarustukset

Tyyppin tarkenne: taistelukaivannot

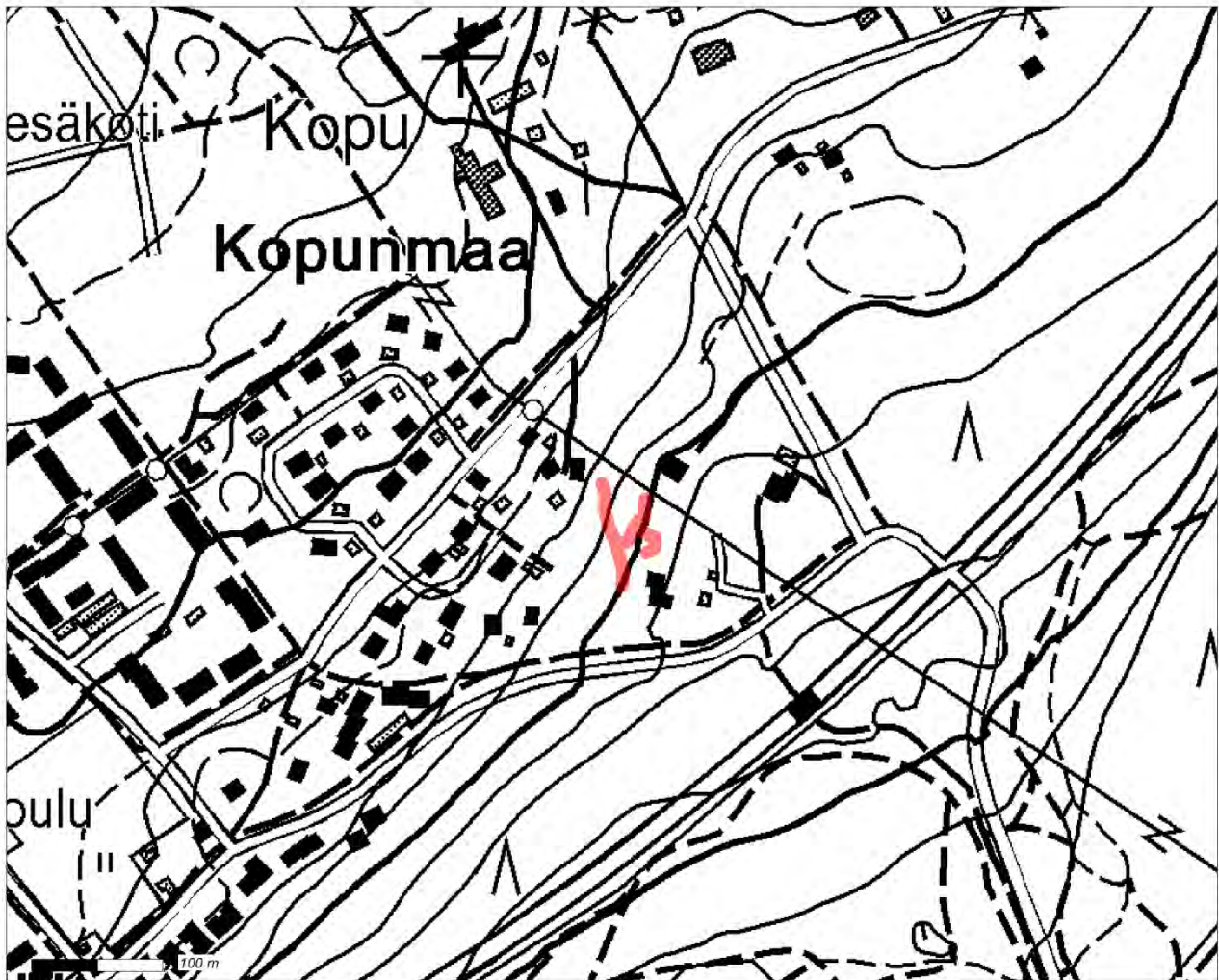
Ajoitus: moderni

Tarkenne: I maailmansodan varustus

ETRS-TM35FIN tasokoordinaatit: P = 6692720, I = 351091, eteläpää P = 6692616, I = 351135

Kuvat: DG2732:1-4

Kuvaus: Kopukangas sijaitsee Kehätien ja Kopunkartanon välissä Lohjanharjun luoteeseen viettävässä rinteessä. Alueella on harjun rinteeseen poikki pohjoisesta etelään kulkeva talon aidasta lähtevä ja hiekkapolkuun päättyvä hiekkaharjuun kaivettu kaivanto, joka haarautuu ylempään ja alempaan. Ylemmässä on lisäksi suojahuone. Kaivanto on mahdollisesti alun perin osa Kehätien eteläpuolella eli Lohjanharjun laella sijaitsevaa laajaa Lentokenttä koillispää -nimistä kohdetta. Tarkastettu ja mitattu 8.6.2012.



Tarkkuusmitattu Kopukankaan taistelukaivanto ja suojahuone merkitty punaisella. Mittakaava 1:5000.



DG2732:1 ja 2. Kopukankaan taistelukaivantoja. Kuva Ville Rohiola/Museovirasto

3.12. Hakamäki

Muinaisjäänösrekisterin numero: 1000016510

Laji: kiinteä muinaisjäänös

Rauhoitusluokka: 2

Tyyppi: puolustusvarustukset

Tyyppin tarkenne: taistelukaivannot

Ajoitus: moderni

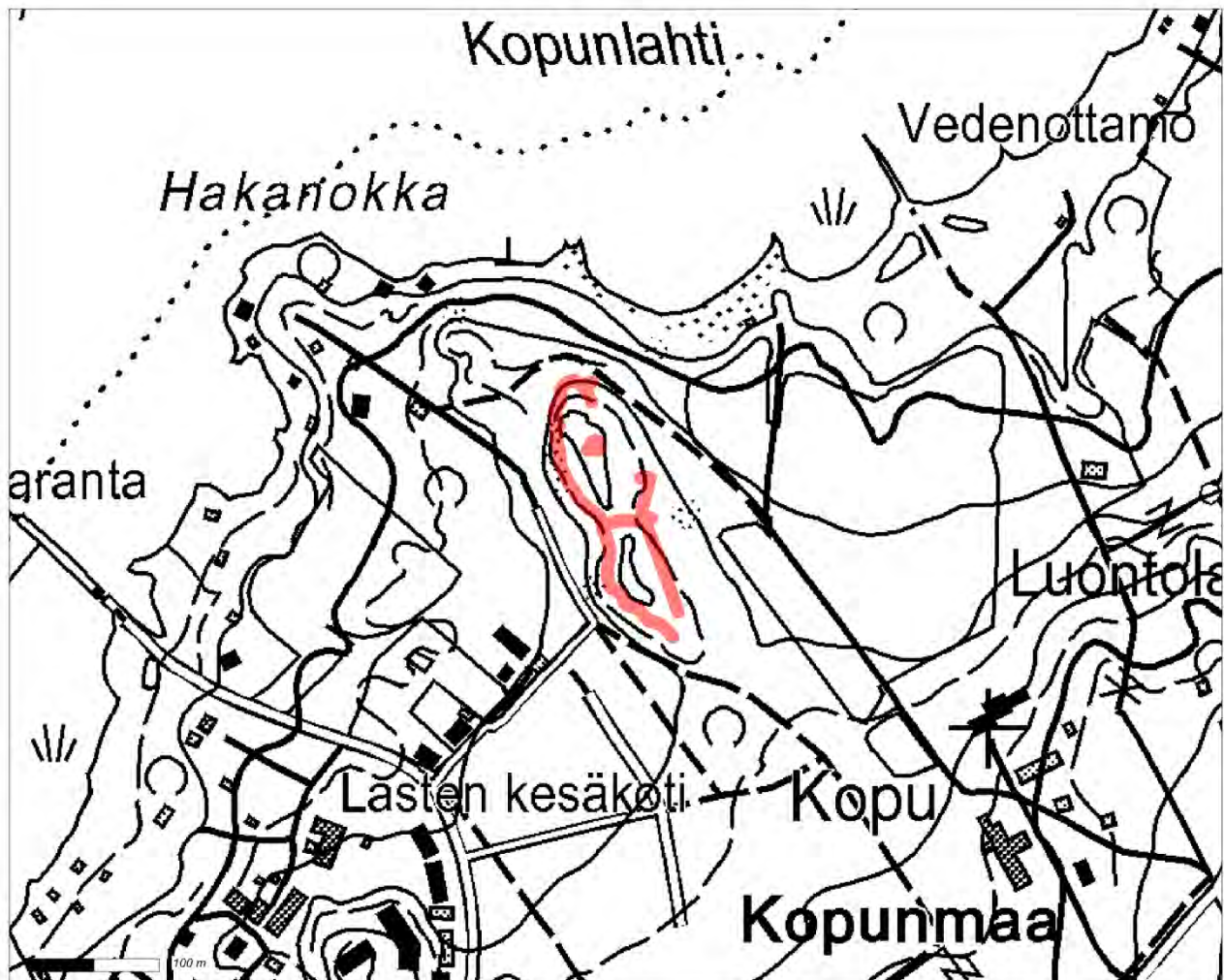
Tarkenne: I maailmansodan varustus

ETRS-TM35FIN tasokoordinaatit: pohjoispää P = 6693251, I = 350660, eteläpää P = 6693085, I = 350722

Kuvat: DG2733:1

Kuvaus: Kohde sijaitsee Hiidenveden Kopunlahden etelärannalla kohoavalla kallioisella mäellä. Mäen länsipuolella on uudehkoa omakotitaloaluetta ja länsipuolella peltoa. Mäellä kasvaa melko tiheää sekametsää. Kaivannot on pääosin kaivettu maahan ja osaa niistä on tuettu kivillä. Pääkaivanto kiertää mäen laen länsireunaa pitkin mäen pohjoisosaan, jossa on ampuma-aukkoja Hiidenveden suuntaan. Mäen laella on myös mahdollinen tykkipatterin alustakiveys. Mäen itäosassa on iso suojahuone.

Tarkastettu ja mitattu 8.6.2012.



Hakamäen tarkkuusmitattu taistelukaivanto sekä mahdollinen tykkipatterin alusta merkitty punaisella. Mittakaava 1:5000.



DG 2733:1. Hakamäen osin kallioon louhittua taistelukaivantoa. Kuva Ville Rohiola/Museovirasto

3.13. Huhdanmäki 2

Muinaisjäännösrekisterin numero: 1000016512

Laji: kiinteä muinaisjäännös

Rauhoitusluokka: 3

Tyyppi: puolustusvarustukset

Tyyppin tarkenne: taistelukaivannot

Ajoitus: moderni

Tarkenne: I maailmansodan varustus

ETRS-TM35FIN tasokoordinaatit: P = 6691133, I = 352558

Kuvat: -

Kuvaus: Nummelan linja-autoaseman eteläpuolisella Huhdanmäen laella on muinaisjäännösrekisterin tietojen mukaan maahan kaivettuja ja kallioon louhittuja taisteluhautoja, joista osa olisi tuhoutunut myöhemmän maankäytön yhteydessä. Huhdanmäen lakialue oli rakennettu lähes täyteen eikä kaivantoja pystytty paikallistamaan. Tosin kaikille aidatuille pihamaille ei päästy, sillä omistajat eivät olleet kotona. Kohdetta voidaan pitää massiivisen rakentamisen vuoksi ainakin pääosin tuhoutuneena. Mäen itärinteessä on historiallisen ajan asuinpaikka.

Kohde tarkastettu 12.6.2012.



Huhdanmäki 2. Muinaisjäännösrekisterissä oleva koordinaattipiste merkitty punaisella. Mittakaava 1:5000.

3.14. Lentokenttä, koillispää

Muinaisjäänösrekisterin numero: 1000016515

Laji: kiinteä muinaisjäänös

Rauhoitusluokka: 2

Tyyppi: puolustusvarustukset

Tyyppin tarkenne: taistelukaivannot

Ajoitus: moderni

Tarkenne: I maailmansodan varustus

ETRS-TM35FIN tasokoordinaatit:keskikoordinaatit P = 6692160, I = 351359

Kuvat: DG2734:1

Kuvaus: Laaja taisteluhautakokonaisuus sijaitsee Lohjanharjun lakialueella ja sen luoteisrinteessä Nummelan lentokentän koillispuolella. Taisteluhautoja ja suojahuoneita kulkee useita rinnakkain lähes kilometrin mittaisena ja noin 50 metrin levyisellä vyöhykkeellä. Maasto on pääosin kuivaa kangasmetsää. Alueella risteilee lenkkipolkuja. Taistelukaivannot jatkuvat pysäköintialueen ja huoltorakennuksen kaakkoispuolelle.

Tarkastettu 11.6.2012.



Lentokenttä, koillispää-niminen laaja taistelukaivantojen alue merkitty punaisella. Mittakaava 1:5000.



DG2734:1. Lentokenttä Koillispään laajaa Lohjanharjuun kaivettua taistelukaivantoaluetta. Kuva Ville Rohila/Museovirasto.

Digitaalikuvaluettelo

Vihti Kirkonkylä

DG2718:1. Ville Rohiola kartoittaa Kirkonkylän taistelukaivantoa. Kuva Esa Mikkola 6.6.2012

DG2728:2. Kallioon hakattua taisteluhautaa Kirkkomäessä. Kuva Esa Mikkola 6.6.2012

Vihti Kuorttila

DG2719:1. Kuorttilan irtolöytöpaikan maisemaa idästä kuvattuna. Kuva Ville Rohiola 6.6.2012

Vihti Pappila (Pappila)

DG2720:1. Yleiskuva Vihdin pappilan alueesta. Historiallisen ajan pappilan jäännökset kuvan keskellä kohdassa, jossa kasvaa jaloja lehtipuita. Kuvattu pohjoisesta. Kuva Ville Rohiola 7.6.2012.

DG2720:2. Ville Rohiola rakennuksenperustuksen keskellä. Kuvattu lännestä. Kuva Esa Mikkola 7.6.2012

DG2720:3. Tiiltä ja laastia polulla. Kuvattu pohjoisesta. Kuva Ville Rohiola 7.6.2012.

Vihti Niuhalan (Niuhalan)

DG2721:1. Niuhalan vanhaa tonttimaata Vihdin museon luoteispuolella sijaitsevalla rinteellä. Kuvattu lännestä. Kuva Ville Rohiola 7.6.2012

Vihti Enäranta (Härköilä) Nissoila

DG2722:1. Panoramakuva tuhoutuneesta kylätontista. Kuvattu lännestä. Kuva Ville Rohiola 12.6.2012.

DG2722:2-3. Panoraman alkuperäiskuvat.

DG2722:4. Kylätontille rakennettu tie. Kuvattu etelästä. Kuva Ville Rohiola 12.6.2012

DG2722:5. Kylätontille rakennettu tie. Kuvattu idästä. Kuva Ville Rohiola 12.6.2012

Vihti Enäranta (Härköilä) Tuusa

DG2723:1. Panoramakuva Tuusan kylätontin alueesta. Kuvattu etelästä. Kuva Ville Rohiola 12.6.2012

DG2723:2-4. Panoraman osat.

Vihti Jättölä

DG2724:1. Yleiskuva Sepän ja Kyrsärin tonttimaista. Kuvattu lännestä. Kuva Esa Mikkola 12.6.2012.

Vihti Huhdanmäki

DG2725:1. Yleiskuva Huhdanmäen lakialueen rakennuksista. Kuvattu pohjoisesta. Kuva Ville Rohiola 12.6.2012

DG2725:2. Yksityiskohtakuva rakennuksenpohjasta Huhdanmäen itärinteessä. Kuvattu pohjoisesta. Kuva Ville Rohiola 12.6.2012

DG2725:3. Kuten yllä.

Vihti Härköilä

DG2726:1. Härköilän puolustusvarustusta. Yksityiskohtakuva. Kuva Ville Rohiola 12.6.2012

DG2726:2. Härköilän puolustusvarustusta. Yksityiskohtakuva. Kuva Ville Rohiola 12.6.2012

Vihti Kalkkimäki

DG2727:1. Kalkkimäen kallioon louhittua taistelukaivantoa. Kuva Ville Rohiola 12.6.2012

DG2727:2. Suojahuone Kalkkimäellä. Kuva Ville Rohiola 12.6.2012

Vihti Lentokenttä, lounaispää

DG2728:1. Lentokenttä lounaispään pahoin kuluneita taistelukaivantoja fresbeegolfin vuoksi. Kuva Ville Rohiola 11.6.2012

Vihti Haapakylä (Hiidenranta IV alue 2)

DG2729:1. Taistelukaivaunnoiksi luokiteltuja oja tai puronuomaa kohteessa Haapakylä (Hiidenranta IV alue 2) Kuva Ville Rohiola 12.6.2012

Vihti Haapakylä Hiidenranta

DG2730:1. Taistelukaivannon alkupäätä Haapakyläntien varrella. Kuvattu etelästä. Kuva Ville Rohiola 12.6.2012

Vihti Haapakylä (Hiidenranta IV alue 1)

DG2731:1. Yksityiskohtakuva taistelukaivannosta. Kuva Ville Rohiola 12.6.2012

DG2731:2. Yksityiskohtakuva taistelukaivannosta. Kuva Ville Rohiola 12.6.2012

DG2731:3. Yksityiskohtakuva taistelukaivannosta. Kuva Ville Rohiola 12.6.2012

DG2731:4. Yksityiskohtakuva kallioon louhitusta suojahuoneesta. Kuva Ville Rohiola 12.6.2012

Vihti Kopukangas

DG2732:1. Taistelukaivanto Kehätien pohjoispuolella. Kuvattu pohjoisesta. Kuva Ville Rohiola 11.6.2012

DG2732:2. Yksityiskohta hiekkaharjuun kaivetusta taisteluhaudan risteyskohdasta. Kuva Ville Rohiola 11.6.2012

DG2732:3. Ville Rohiola kartoittaa GPS-laitteella taistelukaivantoa. Kuva Esa Mikkola 8.6.2012.

DG2732:4. Kuten yllä.

Vihti Hakamäki

DG2733:1. Hakamäen osin kallioon louhittua taistelukaivantoa. Kuva Ville Rohiola 8.6.2012

Vihti Lentokenttä, koillispää

DG2731:1. Lentokenttä Koillispään laajaa Lohjanharjuun kaivettua taistelukaivantoaluetta. Kuva Ville Rohila 11.6.2012

Historiallisten karttojen selvitys

Tuuli Heinonen 2012

Vihdin Ojakkalan, Nummelan ja Kirkonkylän asemakaavoitettujen ja vireillä olevin asemakaava-alueiden arkeologisten tutkimusten esitöiden yhteydessä tehtiin historiallisten karttojen arkistoselvitys. Selvityksessä käytiin läpi kaava-alueelle osuvien historiallisten kylien Kansallisarkistosta löytyvät 1700-luvun kartat sekä 1800-luvun puolivälin pitäjänkartat.

Seuraavassa kartoista tehdyt havainnot on eritelty kaava-alueen eri osien (Kirkonkylä, Ojakkala ja Nummela) mukaan. Kartoilta on paikannettu kylätonttien sijainti 1700-luvun karttojen ja 1800-luvun pitäjänkarttojen perusteella. Lisäksi kylien alueelta on pyritty paikantamaan muita mahdollisia potentiaalisia alueita vanhemman asutuksen kannalta esimerkiksi peltoanomalioiden perusteella. Myös karttojen nimistö on käyty läpi, ja mahdollisesti kiinnostavista havainnoista on maininta tekstissä. Historiallisilta kartoilta tehdyt havainnot on siirretty nykykartalle silmämääräisesti MapInfossa, varsinaista vastinpisteasemointia ei ole tehty rajallisen käytettävissä olevan ajan vuoksi.

Tekstissä suluissa olevat numerot viittaavat karttaselvityksen liitteenä oleviin karttaotteisiin, joihin kohteiden sijainnit on merkitty.

Kirkonkylä

Nykyisen Kirkonkylän alueella ovat sijainneet Niuhalan kylä, Pappila (Prästgården) sekä vuonna 1772 käytöstä jäänyt keskiajan lopulla rakennettu kirkko (Hiekkanen 2007: 489), jonka rauniot ovat tunnettu muinaisjäännös.

Vanhin alueen asutusta kuvaava säilynyt kartta on vuodelta 1765 (B52 11/2). Kartalla näkyy **Niuhalan** kylän tontti (1), jolla sijaitsee kolme taloa (Myri, Liukas ja Kuortila). Tonttimaa sijaitsee kirkon koillispuolella, nykyisen Kirkonkylän rakennetulla alueella. Tonttimaa on luultavasti pääosin tuhoutunut rakentamisen yhteydessä, mutta rakennuskannan välissä säilyneellä pienellä peltoalueella on mahdollisesti voinut säilyä jotain kylään liittyviä rakenteita.

Kylän asuinrakennusten lisäksi kartalle on merkattu runsaasti ulkorakennuksia, joista osa sijaitsee kylän koillisosassa olevalla pellolla (2), pääasiassa koilliseen-itään aukeavalla terassilla joka erottuu nykyisissä korkeuskäyrissä. Pelto on edelleen viljelykäytössä, joten on mahdollista, että ulkorakennuksista on säilynyt jälkiä, ellei kyntö ole tuhonnut niitä täysin. Lisäksi kartalla näkyy Kirkkojärveen työntyvän niemen kärjessä kirkko ja heti sen koillispuolella kellotapuli.

Vuoden 1778 kartalla (B52 11/3-7) Niuhalan tontti ja sillä sijaitsevat kolme taloa ovat samalla paikalla kuin aiemminkin. Kirkko on siirtynyt nykyiselle paikalleen kylän itäpuolelle. Kartalla näkyy myös Vihdin **pappila** (3), joka sijaitsee uuden kirkon eteläpuolella lähellä nykyistä pappilaa, mutta luultavasti hieman nykyisen,

1800-luvulla rakennetun pappilan länsipuolella. Jälkiä vanhasta pappilasta on voinut säilyä pohjoiseen tai länteen avautuvalla rinteellä, joka ei näytä peruskartan mukaan aivan täyteen rakennetulta.

Pappilan takana olevan kallion itäpuolella näkyy vuoden 1778 kartalla kaksi torppaa (4). Myös pappilan itäpuolella olevan puron itäpuolelle on merkitty kaksi torppaa (5). Kaikki torpat sijaitsevat alueilla, joilla on runsaasti modernia rakennuskantaa. Lisäksi karttaan on merkitty Pappilan itäpuolella virtaavan pellon rannalle Myllypelto, ja sen ja puron väliin rakennus (6). Kyseessä on mahdollinen myllynpaikka. Kartalla näkyy myös useita ulkorakennuksia, jotka ovat todennäköisesti pääasiassa tuhoutuneet modernin rakennustoiminnan yhteydessä.

1800-luvun pitäjänkartassa (2041 06 Vihti Ia*-/-- Vihti) Niuhalassa on enää kaksi taloa, jotka sijaitsevat vieläkin vanhalla tonttimaalla. Lisäksi karttaan on merkattu kaksi torppaa, toinen pappilan takana olevan kallion itäpuolelle suunnilleen samaan paikkaan kun aiemmat kaksi torppaa, toinen suunnilleen vanhan todennäköisen myllynpaikan tienoille.

Ojakkala

Ojakkalan kaava-alueella on sijainnut Lahtiksen, Niemenkylän, Jättölän ja Hulttilan kylien sekä Kotkaniemen kartanon maita.

Kaava-alueen itäreunalla sijaitsee **Hulttila** kylätontti. Vanhin kylää kuvaava kartta on vuosilta 1773 ja 1775 (B51 2/1-6). Siinä kylän kaksi taloa ovat sijoittuneet eteläiselle (14) ja pohjoiselle (15) tontille Enäjärvestä itään virtaavan puron pohjoispuolelle. Lisäksi pohjoisen tontin pohjoisosassa sijaitsee rakuunatorppa. Kaikki kolme taloa sijoittuvat myös 1800-luvun pitäjänkartalla (2041 08 Ia*-/-- Vihti) samoille paikoille.

Seuraavana länteen kaava-alueella on **Jättölän** vanha tonttimaa (7), joka sijaitsee Enäjärven pohjoisrannalla. Vanhin kylää kuvaava kartta on vuodelta 1765 (B51 8/1). Siinä Jättölän kaksi taloa (Kyrsäri idässä ja Säppälä lännessä) ovat kylän peltojen keskellä kahdella vierekkäisellä tontilla, joiden väliin jää muutamia pieniä peltotilkkuja. Vuoden 1769 kartalla (B51 8/4) talot ovat samoilla paikoilla, ja lisäksi karttaan on merkattu tonttimaan läheisyyteen sen pohjois- ja itäpuolelle useita ulkorakennuksia. Jättölän tonttimailla on vieläkin rakennuksia, mutta on mahdollista että niitä ympäröivillä pelloilla tai peltojen reunoilla on säilynyt jälkiä kylän vanhemmista rakennuksista.

Jättölän länsipuolella on sijainnut **Niemenkylän** kylä, jota kuvaavista kartoista on mitattu vuosina 1773 ja 1775 (B51 2/1-6). Kylä näkyy myös karkeasti vuosilta 1738 ja 1739 olevissa rajakartoissa (B51 14/1-2 ja B51 14/3-4), jolloin siellä on sijainnut kolme taloa. Myös vuonna 1773-75 kylässä on neljä taloa, joista kolme sijaitsee yhdellä laajalla tontilla (8), kaksi etelässä lähellä Enäjärven rantaa ja yksi kauempana niiden pohjoispuolella. 1800-luvun pitäjänkartasta (2041 08 Ia*-/-- Vihti) näkyy, että ne seuraavat pohjois-etelä-suuntaisen kallioharjanteen länsireunaa. Lisäksi yksi talo on kauempana luoteessa erillisellä tonttimaalla (9) nykyisen radan pohjoispuolella. Lisäksi hieman erillisen talon koillispuolella sijaitsee vielä sotilastorppa (10).

1800-luvun pitäjänkartassa kylän neljä taloa ovat samoilla paikoilla, mutta rata on vedetty eteläisemmän ja pohjoisemmän tontin välistä. Vanhat tonttimaat ovat nykyään ainakin osittain jääneet modernin rakennuskannan alle, mutta on mahdollista, että alueen peltojen reunoilla tai rakennusten välissä on säilynyt kylään liittyviä rakenteita.

Niemenkylän länsipuolella on sijainnut **Lahtiksen** kylä. Kylän maat ovat sijainneet etelämmässä Enäjärven länsirannalle perustetun Kotkaniemen kartanon mailla. Kartanon perustaminen vaikuttaisi karttojen

perusteella sekoittaneet alueen maanomistusta, sillä Enäjärven luoteisrannan asutus liikkuu 1700-luvulla, ja lisäksi Lahtis ja Kotkanniemi riitelevät rajoista Niemenkylän kanssa vuosisadan kuluessa, mikä johtaa lopulta kylien välisen rajalinjan uusimiseen viimeistään 1800-luvun alkupuolella. Onkin mahdollista, että riitarajojen läheisyydessä Lahtiksen ja Niemenkylän välillä on sijainnut ennen varhaisimpia karttoja enemmänkin asutusta, joka on viimeistään kartanon perustamisen yhteydessä siirtynyt tai hävinnyt ja jättänyt jälkeensä epäselvyyksiä maanomistuksessa.

Ensimmäiset kartat alueelta ovat vuosilta 1738 ja 1739 (B51 14/1-2 ja B51 14/3-4), ja ne liittyvät juuri rajariitoihin. Lahtiksen kylätontti (11) on kartoilla merkattu aivan Enäjärven rantaan Lahtiksen ja Niemenkylän välisen rajan länsipuolelle. Koska kyseessä on rajakartta, tonttia ja sen ympäristöä ei ole merkattu aivan tarkasti. Seuraavassa, vuodelta 1788 olevassa kartassa (B51 14/5-12) järven rannalla olevalle tonttimaalle ei ole enää merkattu rakennuksia vaikka selitysosan perusteella kylän tontit sijaitsevat vielä rannassa. On mahdollista, että tontti on ollut siirtymässä juuri näihin aikoihin.

Nykyään Lahtiksen vanha tontti on osittain rakennettua aluetta, mutta sen läheisyydessä on säilynyt myös runsaasti peltoja. On hyvin mahdollista, että niiden ympäristössä on säilynyt jälkiä vanhoista tonttimaista, ja mahdollisesti myös asutuksesta, joka on hävinnyt kartanon perustamisen yhteydessä tai sitä ennen.

Lahtisen lisäksi aivan kaava-alueen länsireunaan osuvat myös **Pietilän** talot, jotka ovat ilmeisesti Lahtiksen kylän osakylä. Vuodelta 1700 olevassa kartassa (B51 4/1-6) Pietilään on merkitty kaksi taloa Lahtisen länsipuolella olevan tienristeyksen ympärille (12). Vuoden 1739 kartalla paikalle on merkitty kolme taloa, jotka sijaitsevat vielä vuoden 1788 kartalla suunnilleen samalla paikalla. Pitäjänkartalla 1800-luvulla erillinen Pietilä on hävinnyt, mutta Lahtiksen kylä on tässä vaiheessa siirtynyt sen vanhalle paikalle joten Pietilän talot ovat luultavasti sulautuneet osaksi sitä.

Vuoden 1788 kartalla on lisäksi merkitty kaksi taloa (13), jotka osuvat kaava-alueen reunalle. Samat talot on mahdollisesti merkitty jo vuoden 1739 karttaan, mutta siinä ne ovat lähempänä järven rantaa, joten kyseessä on joko vanhemman kartan epätarkka mittaus tai eri rakennukset.

Nummela

Nummelan kaava-alueelle osuvat Härköilän kylä ja Ridalin yksittäistalo. Kolme kyliin kuuluvaa taloa (Tuusa, Nissoila ja Ridal) ovat tunnettuja muinaisjäännöksiä. Lisäksi Nummelan ja Ojakkalan kaava-alueiden väliin jää Lankilan yksinäistalo, joka sijaitsee kaava-alueen itäpuolella lähempänä Enäjärven rantaa.

Vanhin aluetta kuvaava kartta on vuodelta 1700 (B51 4/1-6). Siinä Härköilän viisi taloa seuraavat nauhamaisesti Enäjärven lounais- ja länsireunaa (16) ja Ridal (17) niiden eteläpuolella. Tonttimaiden paikat säilyvät suunnilleen samoina myös myöhemmissä kartoissa. Etenkin kylän eteläosa on nykyään erittäin rakennettua aluetta, joten kylään liittyviä rakenteita on voinut säilyä lähinnä alueen pelloilla tai niiden reunoilla.

Selvityksessä käytetyt kartat

(tekstissä on viitattu ainoastaan niihin karttoihin, joilla on havaittu kiinnostavia ilmiöitä kaava-alueelta)

Kansallisarkisto, Maanmittaushallitus, Uudistusarkisto

Hulttila ja Niemenkylä

B51:2/1-6 Hulttila; Hulttila och Niemenkylä: Karta öfver åker och äng med beskrifning, äfvensom öfver Jättölä bys en del ängar 1773 - 1775

B51:2/7-12 Hulttila; Hulttila och Niemenkylä: Karta öfver skogen med delningsbeskrifning 1794 - 1794

Härköilä ja Torhola

B51:4/1-2 Härköilä; Härköilä och Kotkaniemi: Karta öfver egorne med beskrifning 1700 - 1700

B51:4/8 Härköilä; Härköilä, Torhola och Palojärvi: Rågångskarta med beskrifning 1739 - 1739

B51:4/10-14 Härköilä; Härköilä, Ridal och Torhola: Karta öfver åker och äng med delningsbeskrifning 1775 - 1775

Kaukola

B51:10/1 Kaukola; Kaukola och Weikkola: Rågångskarta med beskrifning 1746 - 1746

B51:10/2-5 Kaukola; Kaukola och Weikkola: Karta öfver egorne med delningsbeskrifning 1776 - 1779

Kotkaniemi, Lachtis ja Pietilä

B51:14/1-2 Kotkaniemi; Kotkaniemi, Lahti, Niemenkylä och Hulttila: Rågångskarta med beskrifning 1738 - 1738

B51:14/3-4 Kotkaniemi; Böle hemman, Lahti och Pietilä: Karta öfver omkretsraerne med beskrifning 1738 - 1738

B51:14/5-12 Kotkaniemi; Böle hemman och Lahti: egokarta och delningsbeskrifning 1788 - 1788

Niuhala

B52:11/1 Niuhala; Niuhala och Prästgården (Pappila): Ängskarta med beskrifning 1757 - 1757

B52:11/2 Niuhala; Karta öfver bolåkrar och ängar med beskrifning 1765 - 1765

B52:11/3-7 Niuhala; Niuhala och Prästgården (Pappila): Egokarta och delnings beskrifning 1778 - 1778

B52:11/8-11 Niuhala; Karta öfver Moxjärvi utmark med beskrifning 1783 - 1783

Suksela

B52:24/1-2 Suksela; Karta öfver hemegorne 1778 - 1778

B52:24/3-9 Suksela; Karta öfver Keurunmaa med delningsinstrument 1787 - 1789

Jättölä

B51:8/1 Jättölä; Karta öfver åker och äng med beskrifning 1765 - 1765

B51:8/2-3 Jättölä; Karta öfver åker med beskrifning 1760 - 1760

B51:8/4 Jättölä; Karta öfver åker och äng med beskrifning 1769 - 1769

B51:8/5-6 Jättölä; Karta öfver skog och utmark med delningsbeskrifning 1805 - 1805

Maanmittaushallitus, Historialliset karttakokoelmat, Pitäjänkartat

2041 05 la*-/-- Vihti

2041 06 la*-/-- Vihti

2041 08 la*-/-- Vihti

Muut lähteet

Hiekkanen, Markus 2007: Suomen keskiajan kivikirkot. *Suomalaisen kirjallisuuden seuran toimituksia 1117*. Helsinki.